

Міжнародні науково-практичні інтернет-конференції
юридичного та історичного спрямування

АКТУАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ

ISSN 2617-2364

Випуск 38

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

www.lex-line.com.ua

Юридична лінія

14 грудня 2021 р.

УКРАЇНА

Тернопіль

2021

УДК 340 (063)

А 437

Актуальні дослідження правової та історичної науки: Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Вип. 38 (м. Тернопіль, 14 грудня 2021 р.). Тернопіль, 2021. 79 с.

У виданні вміщено тези та тексти доповідей Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції з юридичних та історичних питань, що відбулася у м. Тернопіль 14 грудня 2021 р. за сприяння Громадської організації “Наукова спільнота” (Україна) та Wyższa Szkoła Społeczno-Gospodarcza w Przeworsku (Польща).

Матеріали коференції також оприлюднено на сайті:
www.lex-line.com.ua

Оргкомітет:

Яремко Оксана Михайлівна, кандидат юридичних наук, доцент,
Західноукраїнський національний університет;

Станько Ірина Ярославівна, кандидат юридичних наук, адвокат;

Яценко Василь Миколайович, кандидат педагогічних наук;

Русенко Святослав Ярославович, здобувач Університету митної справи та фінансів.

Адреса оргкомітету:
46005, м. Тернопіль, а/с 797
тел. +380979074970
E-mail: lex-line@ukr.net

Тексти опубліковано у авторській редакції. Відповідальність за достовірність наданої інформації несуть автори, їхні наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищено. У разі будь-якого використання опублікованих матеріалів посилання на джерело є обов'язковим.

ISSN 2617-2364

© ГО “Наукова спільнота” 2021

© Автори статей 2021

**COORDINATION BY THE INVESTIGATOR OF THE ACTIVITIES OF
THE POLICE IN THE RUSSIAN EMPIRE IN 1860-1917**

Maksurov Alexey Anatolevich

PhD in Law, Professor, Kiev National University named after

Taras Shevchenko

The institute of a judicial investigator appeared in the Russian Empire in its original form back in 1860, that is, in fact, before the judicial reform itself, but later the institute was improved precisely as an element of the judicial reform of 1864. Initially, in 1860, the Order to judicial investigators, as well as the act that was simultaneously put into effect - "The Order of the police on the conduct of inquiries into crimes and misdemeanors" - prescribed joint work with the police (cooperation), but the principles and forms of such cooperation were not proposed [1, p. 323]. The judicial investigation at that time was inextricably linked with the judicial element. Both the competence of the judicial investigator and their relationship with the court and the prosecutor were first regulated in detail by the Statute of Criminal Proceedings of 1864 [2]. In particular, on the basis of Article 288 of the Statute, the main task of the judicial investigator was to conduct a preliminary investigation in the district or city assigned to him. Articles of Association 315, 320, 357, 361, 398, 433, 454 he regulated in detail the investigator's production of individual investigative actions necessary to fulfill the tasks assigned to him. Moreover, for the first time, the powers (powers) of the investigator were considered as his duties. For example, by virtue of Article 266 of the Statute, the investigator was obliged to take all measures necessary to collect evidence in a timely manner, was obliged to prevent any delay in detecting and preserving traces and signs of a crime, especially those that may disappear over time.

The judicial investigator was strictly accountable not only to the court, but also to the prosecutor, who often decided for the investigator the issue of organizing his interaction with the police. In particular, by virtue of Article 278 of the Statute, "prosecutors and their comrades do not conduct preliminary investigations themselves, but only give suggestions to Judicial investigators and constantly monitor the production of these investigations," but conflicts related to the refusal of judicial investigators to fulfill the prosecutor's requirements have already been resolved by the court.

Article 280 of the Charter contained the norm that "prosecutors and their comrades have the right to be present at all investigative actions and to consider

on the spot the original proceedings, without stopping the course of the investigation," and only the court could compel the judicial investigator to fulfill this requirement. Again, in accordance with Article 281 of the Statute, "in all subjects related to the investigation of a crime and to the collection of evidence, the Judicial Investigator fulfills the lawful requirements of the Prosecutor or his Comrades, with a note in the protocol, which measures were taken at his request," if the legal requirements of the prosecutor were not fulfilled, the court forced the judicial investigator to fulfill them. At the same time, Article 282 of the Statute determined that - "if an obstacle is encountered in the fulfillment of the requirements of the Prosecutor or his Comrade, then the Judicial Investigator, taking measures to fulfill the required, as far as possible, notifies the person who submitted the claim and waits for his permission."

List of sources used:

1. Foynitsky I. Ya. Course of criminal proceedings. St. Petersburg, 1996 Vol. 2 - 556 p.
2. The Statute of Criminal proceedings of November 20, 1864 Reprint. M., 2018. - 388 p.

КОНСТРУКЦІЯ ЮРИДИЧНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ З ПОЗИЦІЙ ПРИРОДНО-ПРАВОВОГО ТИПУ ПРАВОРОЗУМІННЯ

Боярко Олена Петрівна

*здобувач вищої освіти 2 курсу магістратури Центру підготовки
магістрів публічної служби і професійних суддів Національного
університету «Одеська юридична академія»*

Право та його складова частина – юридичні обов'язки, в історії права та держави розглядалися як з суто позитивістських поглядів, так і з позиції природного права. Ця концепція пройшла кілька етапів свого розвитку: ранній етап теорії природного права (Арістотель, Лао Цзи, Конфуцій, Ф. Аквінський) та сучасні теорії природного права (Ф. Жені, Ж. Дабен, Ф. Селзнік, М. Мід). Не вдаючись у виклад цієї загальновідомої теорії, звернемо увагу на те, що основна мета природного права – знайти керівний ідеал, який відповідає розумному світоустрою, а не формулювати конкретні розпорядження. На це звертають увагу багато аналітиків та фахівців у галузі природно-правової концепції [1; С. 36-67.].

Природно-правова концепція, народжена віком становлення буржуазних держав, породила ідеї про природні, невід'ємні права, поділ влади, громадянське суспільство, відповідальність особистості та держави. Отже на нашу думку, юридичний обов'язок представляється як

ієрархічна супідрядність таких феноменів, як соціальна справедливість, соціальний інтерес, совість, вина, зобов'язання та позитивна відповідальність.

Насамперед звернемо увагу на те, що природна сутність обов'язків впливає із справедливості, яка є фундаментом юридичного обов'язку. Саме справедливість є визначальною цінністю права через те, що тільки вона здатна змусити людину підтримувати та підкорятися справедливим інститутам навіть без активації примусової сили держави. Таким чином, якщо базисна структура справедлива або справедлива настільки, наскільки розумно очікувати у відповідних обставинах, кожен має природний обов'язок відігравати свою роль у існуючій схемі. Кожен обмежений цими інститутами, незалежно від його добровільних дій. Отже, природні обов'язки у кожному конкретному суспільстві такі, якими є критерії справедливості, що визначають їх зміст. Такий підхід характерний, наприклад, для Дж. Ролза, який розділив природні обов'язки на позитивні та негативні. До позитивних він відніс підтримку справедливості, взаємну допомогу та взаємну повагу. До негативних: не шкодити, не завдавати неприємностей невинним. Причому позитивні обов'язки у розвинених юридичних системах як проходять через право, так і стають юридичними обов'язками. Незаперечність цих обов'язків, як і загальна доступність права і свободи, визначається їх природним характером. Державний примус лише фіксує наявний результат розвитку природних обов'язків [2; С. 144].

Норма права не породжує санкцію сама по собі, вона фіксує внутрішню санкцію людини, виводить її на зовнішній рівень, робить її узагальненою, безособовою. «Засвоєння норми індивідом можливе, якщо він прийме установку «узагальненого іншого». Інтерналізація норм передбачає їхнє визнання, внутрішню згоду з ними. У такому разі індивід розглядає санкції групи як свої власні та спрямовує їх на себе при порушенні норми, що проявляється у почутті сорому, вини, в докорах совісті. Від простої вимоги вчинити певним чином, підкріпленої зовнішніми санкціями, норму відрізняє саме момент її визнання адресатом, який виражається в тому, що порушення норми карається також внутрішніми санкціями» [3; С. 161].

Формування відповідальності людини у філософській та юридичній літературі пов'язують із процесом суб'єктивації об'єктивного, тобто відповідальність сприймається як поняття, що відображає історично конкретний характер взаємовідносин між особистістю та суспільством. Отже, відповідальність інколи визначається як соціальне явище у відриві від її природного середовища. Відповідальність, зазвичай, формується як результат зовнішніх вимог, які пред'являються суспільством. Слідом за цим здійснюється її «переведення» у внутрішній статус особистості, де

регулятором її відповідальної поведінки є совість, внутрішня вина, справедливість тощо. Відповідальність не є зворотною стороною прав людини, її свободи, вона є похідною свободи.

У юридичній літературі дослідники йдуть трохи іншим шляхом, ніж філософи, стверджуючи існування свободи й відповідальності як паралельних явищ, отже, вважається, що вони виходять із єдиної точки, якою є передусім природний статус людини. Щоб згладити цю протилежність, правознавці оперують поняттям "позитивна відповідальність", наділяючи її властивістю свободи. Такій відповідальності, відповідно, протистоїть «негативна відповідальність», із змісту якої свобода вилучається.

Підсумовуючи, відзначимо, що феномен юридичних обов'язків дуже складний і багатогранний, він має кілька рівнів свого розгляду. Один з них полягає в тому, що юридичний обов'язок може і має аналізуватися як природно-правова структура, що має складну будову та передбачає підпорядкованість таких феноменів, як соціальна справедливість, соціальний інтерес, совість, вина, зобов'язання та позитивна відповідальність. Подальше дослідження проблеми під вказаним кутом зору дозволить відкрити нові горизонти правотворчості та правореалізації.

Література:

1. Кленнер Г. Від права природи до природи права / Г. Кленнер. – М., 1988. 319 с.
2. Ролз Дж. Теорія справедливості / Дж. Ролз. – Н., 1995. 511 с.
3. Бусова Н. А. Юрген Хабермас та становлення комунікативної дії / Н. А. Бусова // Питання філософії. – 2006. – № 10. С. 153-156

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ

Вовк Олександр Йосипович

кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та історії права та держави, Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Місцеве самоврядування самостійної України вже має свою особливу історію розвитку. За тридцять років незалежності організація та повноваження органів місцевого самоврядування зазнають суттєвих змін, особливо в останні роки, коли відбувається наступний етап реформи децентралізації в Україні. Досвід новітнього реформування вказує на те, що якісне функціонування всієї системи місцевого самоврядування у державі, залежить від того як оперативно компетентною владою

визначається та долається весь комплекс об'єктивних та суб'єктивних проблем, які гальмують проведення перетворень та негативно впливають на діяльність самоврядних органів всіх рівнів.

Саме тому метою даної роботи є визначення кола актуальних проблем, які пов'язані з організацією місцевого самоврядування більшості європейських держав за простором виникнення та існування для їх наукового дослідження, своєчасного або перспективного подолання.

Насамперед потрібно вказати, що науковці останнім часом термін «самоврядування» використовують як у правознавстві так і в кібернетиці, соціології тощо, проте як наукова категорія це поняття тлумачиться неоднозначно [1, с. 7]. Так в юриспруденції у словосполученні поняття «місцеве самоврядування» проголошується в багатьох значеннях, а саме: форма публічної влади; право та реальна здатність громади вирішувати місцеві проблеми; право на самостійне господарювання; право та змога органів місцевого самоврядування; гарантоване державою право та реальна діяльність територіальних громад; демократична форма управління суспільним життям; ініціативна діяльність населення; самоорганізація громадян за місцем проживання; організаційна форма здійснення населенням влади на місцях; особливий вид управління тощо. Потрібно також вважати, що за визначенням термін «місцеве самоврядування» є перекладом англійського «local self-government» і французького «Tautonomie locale», а у викладеному визначенні, переведені слова «органи місцевого самоврядування», у французькій версії звучать як «collectivites locales», а в англійській – «local authorities» [2, с. 120]. Ми вважаємо, що за основу поняття «місцеве самоврядування» потрібно брати визначення зафіксоване у тексті Європейської хартії місцевого самоврядування 15 X. 1985 р.: «Місцеве самоврядування означає право і спроможність органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання та управління суттєвою часткою публічних справ, під власну відповідальність, в інтересах місцевого населення» [3]. Дане визначення є засадою національного законодавства кожної з європейських держав, які мають особисту, своєрідну систему органів самоврядування. Згідно положень порівняльного муніципального права, для узагальненої характеристики, більшість європейських держав за організацією місцевого самоврядування поділяють на три групи: континентальну, англосаксонську та змішану, які прийнято визначати як моделі (зразки). До першої моделі науковці відносять: Болгарію, Бельгію, Грецію, Італію, Нідерланди, Польщу, Францію тощо; до другої Велику Британію (Англія, Уельс, Шотландія, Північна Ірландія); до третьої Австрію, Іспанію, Німеччину, Швейцарію тощо.

Кожна з конкретних сільських, селищних, міських, територіальних, регіональних місцевих громад європейських держав та їх органи

самоврядування будь якої моделі організації мають свої індивідуальні проблеми насамперед при реалізації своїх функцій та виконанні повноважень, які можна класифікувати (упорядкувати) в окремі групи: виборчі, кадрові, атестаційні, правової допомоги, документообігу, соціального облаштування та послуг тощо. Ці заплановані та повсякденні проблеми потребують як правило оперативного вирішення перш за все в процесі зладненої діяльності виборних осіб представницьких органів. Однак, однією з вагомих проблем в даній сфері, як зазначають спеціалісти, є неналежна якість управлінських послуг органами місцевого самоврядування, що не відповідає вимогам та стандартам Європейського адміністративного простору [4, с. 3]. Це на нашу думку є проблемою не тільки в окремих самоврядних громадах України, але і в діяльності конкретних органів самоврядування Болгарії, Польщі, Словаччини, Угорщини тощо.

На території кожної з європейських держав в її окремих областях, землях, округах, воєводствах, графствах тощо, існують свої специфічні проблеми, які впливають на стан місцевого самоврядування, наприклад, не тільки у прикордонних областях України, Молдови, Білорусі, що не входять до Європейського Союзу, а навіть деяких районах європейських держав (Ірландія, Румунія, Словенія, Хорватія тощо). На їх прикордонні територіальні громади накладаються проблеми пов'язані з незаконною міграцією, працевлаштуванням іноземців, мовними ускладненнями, подвійним громадянством депутатів, тощо і нарешті впливом закордонних держав та їх політичних партій на формування депутатського корпусу та роботу органів самоврядування, тобто ті задачі, що невідомі внутрішнім областям держав.

Органи місцевого самоврядування кожної окремо взятої держави Європи мають як спільні так і відмінні проблеми, які виникають з виконання їх повноважень. Так держави континентальної моделі організації місцевого самоврядування мають наступні, характерні насамперед задачі: Франція – вибори, громадський порядок, культура, освіта, планування територій, соціальний захист утримання муніципальних доріг; Італія – довілля, комунальні послуги, культура, міське планування, соціальний захист; Швеція - водопостачання, громадський транспорт, довілля, освіта, охорона здоров'я, соціальний захист, утилізація сміття; Для автономних органів самоврядування Англії характерні ціла група проблем при здійсненні ними повноважень, а саме: бібліотечна справа, освіта, протипожежна безпека, переробка сміття, соціальний захист, транспорт тощо. До проблем, що витікають з функцій та повноважень держав Європи зі змішаною моделлю організації місцевого самоврядування відносяться: Німеччина - водопостачання і водовідведення, муніципальне планування, молодіжна занятість,

будівництво і утримання шкіл, соціальна допомога; Іспанія – водопостачання, громадські бібліотеки, ринки, спортивні майданчики і транспорт, запобігання пожежам, контроль за якістю їжі та питва, охорона довкілля, соціальні послуги тощо; Швейцарія - дорожня інфраструктура, освіта, поліція, планування міст та земель, соціальна допомога, цивільна оборона тощо.

Потрібно відзначити окремо спільні екологічні проблеми, що стосуються місцевих громад самоврядування окремих областей Європи, які характеризуються притаманним лише їм комплексом фізико-географічних та економічних ознак. Наприклад сільських, селищних та міських громад Альпійського, Карпатського, Піренейського гірських регіонів, узбережжя Чорного або Північного морів тощо, які повинні вирішуватися саме їх органами муніципального самоврядування. До конкретних задач кожної з європейських держав без виключення відноситься також правове забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування належними нормативно-правовими актами, основою яких повинні бути «Європейська Хартія місцевого самоврядування» 1985 р. [3], «Європейська декларація прав міст» 1992 р. [5]. «Стратегія інновацій та доброго врядування на місцевому рівні» 2007 р. [6], «Європейська хартія міст II. Маніфест нової урбаністики» 2008 р. [7] та інші чинні міжнародно-правові документи та ті, що знаходяться у стадії розробки. Крім того як зазначають науковці, зарубіжні конституції вміщують в собі цілі розділи, глави, або окремі статті, присвячені місцевому самоврядуванню та часто містять посилання до спеціальних законів, які регулюють ці питання [8, с. 163]. Одним із проблем вітчизняних законодавців – узгодження законодавства України та європейських держав і особливо тих хто є членами ЄС.

Характеризуючи глобальні (загальні) проблеми всіх європейських держав, у вирішенні яких приймають участь також суб'єкти органів самоврядування слід відзначити в першу чергу наступні: зміни клімату, війни, втрата робочих місць через автоматизацію, ризик економічного краху, голод, бідність перенаселення [9]. Безумовно однією з найважливіших глобальних проблем сучасності як для України так і для всіх інших зарубіжних держав Європи та усього світу, вирішення якої крім державної адміністрації також лягає на плечі органів самоврядування всіх рівнів є боротьба з пандемією, викликаною гострим вірусним захворюванням COVID 19. Звісно від вирішення існуючих та нових глобальних ускладнень залежить подальший прогресивний поступ всього людства сучасного періоду.

Підсумовуючи вище зазначене можна прийти до висновку, що для кращого розуміння актуальних проблем європейських держав у сфері місцевого самоврядування за простором виникнення, поширення та

існування, їх доцільно поділяти на такі групи: загальні (глобальні) проблеми притаманні для більшості держав Європи; ті що існують в суто окремих європейських держав; регіональні, які поширені на міждержавних європейських територіях; обласні (земельні) в межах однієї держави; локальні (вузькі), що стосуються окремих самоврядних громад та їх органів. Крім того, слід зазначити, що наукові дослідження сучасних проблем місцевого самоврядування потрібно продовжувати, особливо тих, вирішення яких сприятимуть в боротьбі з всілякими викликами, загрозами та небезпеками як національним інтересам держави в цілому, так і справам місцевих самоврядних громад зокрема.

Література:

1. Камінська Н.В. Місцеве самоврядування: теоретико-історичний і порівняльно-правовий аналіз. К.: КНТ, 2010. 232 с.
2. Співак Д.П. Сучасні теорії та моделі місцевого самоврядування. Актуальні проблеми політики: О.: Національний університет «Одеська юридична академія» : Південноукраїнський центр гендерних проблем, 2012. Випуск 44. С.112 - 124.
3. Європейська Хартія місцевого самоврядування Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text
4. Авраменко Т. Забезпечення професіоналізації посадових осіб місцевого самоврядування в контексті європейської інтеграції України. Матеріали наукової навчально-методичної конференції за результатами стажування слухачів спеціальності «Державне управління». За загальною редакцією Є.І. Бородіна. Д.: ДРІДУ НАДУ, 2015. 92 с.
5. Європейська декларація прав міст. Прийнята Постійною Конференцією Місцевих і Регіональних Органів Влади Європи (CLRAE) Ради Європи від 18 березня 1992 року. Режим доступу : <http://www.minregionbud.gov.ua/index.php?id=2119>
6. Стратегія інновацій та доброго врядування на місцевому рівні. Режим доступу : http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2015/05/Strategy_for_Innovation.pdf
7. Європейська хартія міст II. Маніфест нової урбаністики. Режим доступу: <http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2015/05/Principle-9.-European-chart.pdf>
8. Петришин О.О. Правові засади місцевого самоврядування в зарубіжних країнах та Україні: теоретико-правовий та порівняльний аналіз. Монографія. Х.: Право, 2014. 192 с.
9. Глобальні проблеми людства та шляхи їх вирішення: ми не бачимо очевидне. Режим доступу:<https://futurenow.com.ua/globalni-problemy-lyudstva-ta-shlyahy-yih-vyrishennya/>

**Конституційне право. Конституційне процесуальне право.
Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне
та податкове право. Міжнародне право. Муніципальне право**

ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ АКТА ПРО НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ

Бедь Віктор Васильович

*доктор богословських наук, доктор юридичних наук, професор, ректор,
Карпатський університет імені Августина Волошина;*

Бедь Віктор Вікторович

*доктор філософії в галузі права, доктор філософії в галузі богослов'я,
доцент кафедри правознавства та канонічного права,
Карпатський університет імені Августина Волошина;*

Бедь Юліан Вікторович

*доктор філософії в галузі права, доктор філософії в галузі богослов'я,
доцент кафедри правознавства та канонічного права,
Карпатський університет імені Августина Волошина*

Український народ впродовж багатьох століть намагався отримати той скарб, який людство цінує у всьому світі — незалежність. Споконвіку українці щосили відважно боролися за можливість бути сильним та незалежним державним утворенням. Сьогодні ми маємо цінувати ті правові можливості, які з'явилися у нас завдяки тому, що Україну вважають незалежною країною. Незважаючи на те, що минуло лише тридцять років від часу відновлення нашої державності, за цей час було зроблено багато роботи для розбудови справжнього українського правового утворення. Саме у важливості існування, формування цієї правової організації: гарантуванні прав і свобод людини, громадянина полягає **актуальність** нашої тематики.

Постановка проблеми. Ми поставили завдання — дати політико-правову оцінку документу, який заклав основи нашої правової державності. Важливо зрозуміти, що Акт проголошення незалежності України є змістовно дуже стислим документом та не має положень про права людини, положень про гарантування свобод, рівноправ'я та чіткого роз'яснення з приводу гілок влади, зокрема законодавчої також. У цьому полягає головна проблематика нашої роботи — у дослідженні питання: чи має Акт проголошення незалежності України суто конституційний статус?

Варто трохи пригадати історію. Поштовхом для проголошення незалежності України стало здійснення державного перевороту СРСР, що

відбувся 19.08.1991 року. Необхідно зазначити, що цей документ (Акт про проголошення незалежності України) має вищу юридичну силу (через прийняття його законодавчим органом української СРСР), відповідає всім нормам міжнародного права та спирається на міжнародно-правові документи, зокрема Статут ООН.

Аналізуючи зазначений вище документ можна зрозуміти, що ним були закладені основоположні принципи суверенітету, територіальної цілісності та верховенства права в Україні, які відзначені й у наступних нормативно-правових актах вищої юридичної сили, а також підзаконних документах. Однак тут не зазначається про основоположні права і свободи громадян та владний механізм. Натомість, напередодні прийняття Акта, законодавчим органом української СРСР було видано Декларацію про державний суверенітет України від 16.07.1990 року, де ми вбачаємо достатню кількість конституційних принципів: рівноправ'я, міжнародної співпраці тощо, а також тлумачення важливих аспектів для розбудови нової держави. Разом з тим, варто зауважити, що такий важливий та урочистий документ (далі — Акт) не містить жодного слова про права і свободи громадян [4]. Звісно, дані норми містяться в Конституції України, але Акт також вважається основоположним документом нормативного характеру та має містити основні принципи прав і свобод людини. Дивлячись на це, та аналізуючи подібні декларації інших країн, наприклад декларацію США, де також зазначено про права і свободи людей, механізм правового забезпечення держави, — можна дійти висновку, що Акт не містить тих необхідних елементів, які мають бути в документі що проголошує незалежність нової країни.

Таким чином, виникає питання, чи є підстави для визнання Декларації про державний суверенітет України разом із Актом проголошення незалежності конституційними актами? Адже положення Декларації містять цілих десять розділів, тобто це досить значний нормативний масив. Деякі із цих положень є досить контроверсійними або ж дискусійними, зокрема щодо наміру «стати в майбутньому постійно нейтральною державою, яка не бере участі у військових блоках і дотримується трьох неядерних принципів: не приймати, не виробляти й не набувати ядерної зброї». Крім того, наприкінці Декларації йдеться про те, що «Принципи Декларації про суверенітет України використовуються для укладання союзного договору» [1, с. 26].

Крім того, документом не встановлено, що після прийняття цього Акта, законодавчим органом стає Верховна Рада України. Тут йдеться лише про Верховну Раду Української Радянської Соціалістичної Республіки, що знову таки підтверджує відсутність важливого нормативного врегулювання правового механізму держави.

Але, разом з тим варто зауважити, що завдяки таким встановленим засадничим ідеям, які були відзначені в Декларації та Акті, було прокладено найважливіші нормативні положення і принципи Основного закону України — Конституції України, яка була прийнята 28.06.1996 року [2].

Принципи нормативного характеру містить, зокрема, основна частина Акту проголошення незалежності: проголошено незалежність і створення самостійної української держави, неподільність і недоторканність державної території, чинність на території держави виключно Конституції та законів України. Повтор цих положень у чинній Конституції України, правда, не означає, що Акт набув суто історико-правового значення. Попри його стислість, він і нині є важливим засобом конституційно-правового регулювання [3, с. 40].

Висновки: Акт проголошення незалежності України вважається дуже суперечливим документом, він має дуже стислий характер, у ньому відсутні ознаки визначення прав і свобод людини. Узгаданому документі повторюються деякі норми, які були напередодні зазначені в Декларації про державний суверенітет. Крім того, норми, які були встановлені цим документом, стали основою для Конституції України та всіх наступних нормативно-правових актів.

Таким чином можна зробити висновки про те, що попри дуже стислий характер даного документу, його можна назвати конституційним — через наявність таких важливих елементів, без яких не може існувати сучасна незалежна держава, а саме: територіальна цілісність та недоторканість.

Література:

1. Берченко В. Декларація про державний суверенітет України та Акт проголошення незалежності в аспекті доктрини конституційного блоку. *Збірник наукових праць «Право та державне управління»*, 2020. № 4. С. 24–30. URL: <https://doi.org/10.32840/pdu.2020.4.3>
2. Конституція України: Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4215> (дата доступу: 17.11.2021).
3. Летнянчин Л. І. Декларація про державний суверенітет України у сучасній інтерпретації. *Декларація про державний суверенітет України – передумова її незалежності та демократичного розвитку: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 16 черв. 2010 р.* Харків : НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування, 2010. С. 39–41.
4. Про проголошення незалежності України : *Постанова Верховної Ради України; Акт* від 24.08.1991 № 1427-XII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text> (дата доступу: 17.11.2021).

ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОРТУГАЛЬСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ПРОХОДЖЕННЯ СУДДІВСЬКОЇ КАР'ЄРИ

Гапонов Андрій В'ячеславович

аспірант кафедри права та публічного адміністрування, Маріупольського державного університету

Відзначаючи суттєву увагу, що приділяється питанням нормативного врегулювання незалежності суддів та його окремим елементам у сучасному світі, необхідно зазначити, що в різних регіонах їх нормативна визначеність досить відрізняється та має свої особливості.

У країнах Європи приділяється значна увага забезпеченню незалежності суддів, оскільки вважається, що «...незалежність судової влади забезпечує кожній особі право на справедливий суд і тому є не привілеєм суддів, а гарантією поваги до прав людини та основоположних свобод, що дає змогу кожній особі відчувати довіру до судової системи».

У європейській практиці вбачається усталеним підход до необхідності нормативної визначеності об'єктивних критеріїв для прийняття рішень стосовно професійної кар'єри судді.

Як обрання, так і кар'єра суддів повинні базуватись на заслугах, з урахуванням їхньої кваліфікації, чеснот, здібностей та результатів їхньої праці.

Орган, який є уповноваженим приймати рішення щодо обрання та кар'єри суддів, повинен бути незалежним від уряду та адміністративних органів. Для гарантії незалежності цього органу мають бути запроваджені такі положення, як, наприклад, нагляд за тим, щоб його члени призначались судовою владою, і щоб орган самостійно приймав рішення про власні правила цих процедур.

За підходом, визначеним Консультативною Радою Європейських суддів, особливостями компетенції судів апеляційної інстанції є поступове набуття ними повноважень суду вищої інстанції для більшості справ.

У національній правовій науці досвід країн Європейського союзу в підготовці та доборі професійних суддів розглядали вітчизняні вчені-практикуючі юристи, серед яких Т.І. Фулей, М.І. Мельник, М.К. Якимчук та Б.В. Лизогуб.

Разом з цим, наразі в юридичній вітчизняній науці відчувається брак комплексних порівняльно-правових досліджень досвіду країн Європейського регіону в нормативному устаткуванні судів апеляційної інстанції.

Так, відповідно до ст. 202 Конституції Португальської Республіки, суди є вищими органами влади, що займаються відправленням правосуддя від імені народу. Крім цього, суди незалежні та підкорюються лише

закону, а їх рішення мають обов'язкову силу для всіх осіб та державних і приватних закладів, а також переважну силу щодо рішень всіх інших органів влади (ст.ст. 203, 205 Конституції ПР). Всі судові рішення, крім тих, що мають суто адміністративний характер, повинні бути належним чином обґрунтовані.

Відповідним органом, що опікується питаннями призначення, кар'єри та переведень суддів, є Верховна рада магістратури (Conselho Superior da Magistratura), що очолюється головою Верховного суду.

Відповідно до ст. 46 Статуту судових магістратів, кандидати на посаду суддів апеляційних судів повинні відповідати вимогам, викладеним у ст. 40 Статуту, що пред'являються до кандидатів на посаду суддів загальної юрисдикції, а саме:

- мати громадянство Португалії;
- мати повну цивільну дієздатність;
- мати п'ятирічний досвід у галузі права або мати ступінь магістра або доктора у галузі права;
- успішне проходження навчальних курсів та стажування;
- відповідність іншим загальним вимогам, встановленим законом для обіймання посад державної служби.

Відповідно до ст. 46 згаданого Статуту, призначення на посаду судді судів загальної юрисдикції другої інстанції проводиться за результатами конкурсу, що проводиться виключно в колі суддів першої інстанції, враховуючи результати класифікаційного оцінювання.

Враховуючи наявність або можливість виникнення вакансій в апеляційних судах відповідний конкурс на зайняття посад суддів в апеляційних судах оголошується секретарем Верховної ради магістратури шляхом розміщення на офіційному веб-сайті Верховної ради магістратури із подальшим опублікуванням в офіційному друкованому виданні.

Необхідно зазначити, що суттєвою умовою для продовження кар'єри судді, у тому числі призначення судді на посаду до вищестоящего суду, є успішне проходження ним класифікаційного оцінювання, що проводиться Верховною радою магістратури на підставі ст. 36 Статуту судових магістратів не рідше одного разу на три роки.

Відповідно до ст. 34 Статуту, під час проведення класифікації враховуються такі показники, як кількість розглянутих справ, складність виконуваних ним посадових обов'язків, можливість спрощення процесуальних дій, умови праці, технічна обізнаність, інтелектуальний рівень, кількість опублікованих наукових праць у сфері права.

За результатами його проходження кожному судді присуджується визначений класифікаційний рейтинг з ранжуванням від «посередній» (Medíocre) до «дуже добре» (Muito bom).

Суддя, що отримав рейтинг «посередньо», усувається від здійснення правосуддя та відносно нього розпочинається розслідування щодо його невідповідності займаній посаді.

Класифікаційне оцінювання проводиться інспекторами Інспекційної служби Вищої ради магістратури, що діють на підставі відповідного Положення.

З урахуванням викладеного, релевантним досвідом для національного законодавства України вбачається запровадження процедур щодо систематичного проведення оцінювання професійної придатності суддів до здійснення правосуддя.

Література:

1. Судді: незалежність, ефективність та обов'язки: Рекомендація CM/Rec (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам. Прийнято Комітетом Міністрів Ради Європи 17.11.2010. - URL: <https://rm.coe.int/cmrec-2010-12-on-independence-efficiency-responsibilites-of-judges/16809f007d> (дата звернення : 12.11.2021).
2. Висновок Консультативної Ради Європейських суддів № 20 (2017) про роль судів у забезпеченні єдності застосування закону.- URL: http://www.vru.gov.ua/content/file/%D0%92%D0%B8%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BA_%D0%9A%D0%A0%D0%84%D0%A1_20.pdf (дата звернення : 15.11.2021).
3. Фулей Т. Добір і підготовка суддів та прокурорів у Португалії. Вісник Національної академії прокуратури України. 2012. № 2. С. 101-106.
4. Мельник М. Досвід урегулювання дисциплінарної відповідальності суддів у Португалії та шляхи його використання в Україні. Вісник Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. 2012. № 1. С. 16-19.
5. Якимчук М., Лизогуб Б. Актуальні проблеми професійної підготовки суддів і прокурорів у аспекті європейської інтеграції України. Вісник Національної академії прокуратури України. 2009. № 3. С. 10-15.
6. Estatuto dos Magistrados Judiciais, Lei № 21/85 de 30 de Julho. Diário da República. № 173. 1985. 1 Suplemento. Série I de 1985-07-30. P. 1-23.
7. Décima sexta alteração ao Estatuto dos Magistrados Judiciais, aprovado pela Lei №.21/85, de 30 de julho. Diário da República. № 163. 2019. Série I de 2019-08-27. P 3-130.
8. Оголошення про проведення дев'ятого відкритого конкурсу з зайняття посад в апеляційні суди. Офіційний веб-сайт Верховної ради магістратури. - URL: <https://www.csm.org.pt/2019/12/16/aviso-de-abertura-para-o-9-o-concurso-curricular-de-acesso-aos-tribunais-da-relacao> (дата звернення : 07.11.2021).

9. Regulamento dos Serviços de Inspeção do Conselho Superior da Magistratura. Deliberação di Conselho Superior da Magistratura № 1777/2016. Diário da República. № 221/2016. Série II de 2016-11-17.

ТРАНСФОРМАЦІЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В ГАЛУЗІ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В ЄВРОПІ ВНАСЛІДОК ПАНДЕМІЇ COVID-19

Москаль Наталія Богданівна

студентка 2 курсу магістратури, Європейський університет;

Глас Уляна Андріївна

студентка 2 курсу магістратури, Європейський університет

Блискавичне поширення коронавірусної хвороби на початку 2020 р., яка швидко набула масштабів пандемії, поставило перед органами державної влади вимогу прийняття швидких і радикальних рішень задля обмеження розповсюдження нового вірусу. Згадані юридичні антипандемічні рішення, доволі часто, безпосередньо втручалися у свободи і конституційні права громадян. Особливо це відчувалося у сферах свободи пересування та свободи господарської діяльності. Частина держав ввела передбачені в їх конституціях надзвичайний стан, що дало виконавчій владі більшу свободу дії та змогу втручатися в права людини.

Більшість держав Європи у боротьбі з COVID-19 використали та використовують упродовж останніх двох років (2020-2021 рр.) надзвичайні заходи. Частина із них оголосила конституційний надзвичайний стан, інші — ввели карантинні заходи на підставі чинних законів. Франція, Німеччина, Італія, Польща та інші під час наростання нової хвилі пандемії вводили відповідно до своїх законодавств загальнонаціональні локдауни.

Унаслідок цього багато держав Європи обмежили права людини. Італія, яка першою в Європі найбільше постраждала від коронавірусу на початку епідемії прийняла декрет (кінець лютого 2020 р.), на підставі якого були обмежено пересування громадян, заборонені збори, припинена роздрібна торгівля та надання більшості послуг, інше. Крім того, жорстко посилено відповідальність громадян за порушення нових карантинних правил.

Можливість тимчасового відступу від правозахисних зобов'язань у випадку надзвичайної ситуації передбачена в ст. 15 Європейської конвенції з прав людини та основоположних свобод 1950 року [1] і ст. 4 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права [2]. При цьому

деякі права не можуть бути обмежені (зокрема, закріплені в ст. 2, 3, 4 (1) і 7 Конвенції). Конвенція і пакт також допускають обмеження окремих прав в інтересах національної безпеки, громадського порядку, економічного добробуту, запобігання безладам, охороні здоров'я, захисту прав і свобод інших людей. Обмеження можуть розглядатися як гарантія права на здоров'я. Обмеження мають бути встановлені законом і відповідати переслідуванню цілям (принцип пропорційності).

Частина держав Європи використали ст. 15 Європейської конвенції і заявили про відступ від правозахисних зобов'язань (Албанія, Вірменія, Естонія, Грузія, Латвія, Молдавія, Північна Македонія, Румунія, Сан-Марино, Сербія), як правило, з посиланням на Заяву ВООЗ від 11 березня 2020 р.; пізніше вони відмінили обмеження.

Рада Європи, яка внесла особливий вклад у зміцнення прав людини в європейських державах, а також сприяла поширенню знань в сфері стандартів їх охорони, у період пандемії спричиненої COVID-19, надавала правову допомогу своїм державам-членам. 7 квітня 2020 р. Рада Європи передала всім 47 країна-учасникам інформаційний документ, що стосується дотримання прав людини, демократії і верховенства права під час пандемії COVID-19 [3]. Цей документ мав на меті надати урядам держав-членів комплекс правових засобів, які будуть їх підтримувати у боротьбі з безпрецедентною глобальною кризою, спричиненою коронавірусною хворобою. Однак, при одночасному гарантуванні дотримання основних стандартів демократії, верховенства права і прав людини.

З огляду на факт, що основним ресурсом, уведеним для охорони громадян перед загрозами, пов'язаними з поширенням COVID-19, були самоізоляція та дотримання суспільної дистанції, неможливим було забезпечення функціонування демократичного суспільства без будь-яких порушень. Стало очевидним, що розпочаті запобіжні заходи неминуче втручатимуться в сферу прав і свобод людини, що становить фундамент демократичного суспільства. Проте всі дії влади, які накладають обмеження на права і свободи людини, мають бути обґрунтовані, необхідні, обмежені часом та пропорційні до загрози, пов'язаної з поширенням вірусу COVID-19.

Вищезгаданий інформаційний документ Ради Європи зосереджувався на чотирьох питаннях:

- 1) тимчасового призупинення виконання зобов'язань, виникаючих з Європейської конвенції з прав людини та основоположних свобод;
- 2) необхідності дотримання принципів верховенства права і демократії в надзвичайних ситуаціях;
- 3) дотримання основних стандартів захисту прав людини;
- 4) захисту від злочинності і жертв злочину під час пандемії.

У цьому документі Рада Європи твердо акцентує необхідність дотримання принципів: верховенства права, обмеження періоду запроваджених заходів, а також сфери застосованих надзвичайних заходів, дотримання поділу влади. Навіть в надзвичайних ситуаціях принцип верховенства права має безумовно дотримуватися. Це означає, що кожна дія влади повинна мати опору на діюче законодавство. У багатьох конституціях передбачений спеціальний юридичний режим, на підставі якого органи виконавчої влади отримують збільшені повноваження в разі війни, серйозного стихійного лиха або іншої катастрофи. Юридичні акти, пов'язані із уведенням надзвичайного стану для запобігання пандемії, мають бути сумісні з положеннями конституції і міжнародними стандартами, а також там, де існує така можливість, підлягати контролю конституційного суду.

Головною метою надзвичайного стану є стримування розвитку кризи і як найшвидше повернення до нормального функціонування держави. Кожне його продовження повинне підлягати контролю парламенту. Безстрокове утримування надзвичайного стану виконавчою владою неприпустиме.

Крім того у цьому документі Ради Європи стверджувалося, що основні функції правосуддя, а особливо функціонування конституційних судів там, де вони існують, мають бути збережені. Наголошувалося на важливості збереження можливості судової влади для спостереження за заходами виконавчої влади у випадку надзвичайного стану, особливо тих, що стосуються обмежень прав і свободи людини.

Поширення коронавірусної хвороби у 2020-2021 рр. у багатьох випадках став своєрідним іспитом для прав людини у демократичних державах Європи. Захист прав людини є галуззю міжнародного права, яка найбільше була зачеплена пандемією. Багато з питань, передусім, питання про пропорціональність прийнятих антипандемічних заходів, залишаються відкритими та матиме величезне значення для майбутнього міжнародного права.

Антипандемічне законодавство, яке надало широкі повноваження виконавчій владі, може мати далекосяжні та негативні наслідки для функціонування суспільства. Тому надзвичайно важливим є те, щоб кожне рішення та дія урядів були необхідними, пропорційно і безумовно пов'язані з антипандемічними заходами, а також щоб була збереженою можливість контролю за рішеннями влади.

Література:

1. Європейська конвенція з прав людини / Рада Європи. URL: https://www.echr.coe.int/documents/convention_ukr.pdf

2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права / ООН; Пакт, міжнародний документ від 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

3. Respecting democracy, rule of law and human rights in the framework of the COVID-19 sanitary crisis / Council of Europe. Information Documents 7 April 2020 SG/Inf(2020)11 URL: <https://rm.coe.int/sg-inf-2020-11-respecting-democracy-rule-of-law-and-human-rights-in-th/16809e1f40>

Науковий керівник: Садула Любомира Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент, Приватний вищий навчальний заклад "Європейський університет"

ПРАВОВИЙ СТАТУС ПОЧЕСНОГО КОНСУЛА

*Підгородецька Юлія Володимирівна
студентка, юридичний факультет, Західноукраїнський національний
університет*

В теперішній час одним із вагомих та значущих складових у розвитку і вдосконаленні міждержавних відносин у двосторонньому форматі у світі є інститут почесних консулів, що здебільшого направлений на розвиток і зміцнення партнерських відносин у важливих сферах економіки, культури, науки, туризму, спорту.

Інститут почесних консулів сформований давно. Прообразом цього інституту можна назвати грецьку «проксенію» і римський «патронат». В Середньовіччі часто використовувався інститут почесного консула, тому не дивно, що це стало поширеним на той час явищем [1, с. 9].

Однією з перших країн, що почала використовувати інститут почесного консула була Австрія. Згодом використання такого інституту розпочали США, Бельгія та інші. В наш час в цілому світі за статистикою нараховується більш ніж 10 тисяч почесних консулів. Надзвичайно широко використовують нештатних консулів скандинавські та латиноамериканські держави. Меншою мірою використовують почесних консулів африканські та азійські країни. В Данії, Нідерландах, Бельгії, Норвегії, Швеції число нештатних консулів доволі значне [1, с. 9-10].

Відновлення використання практики почесного консула іноземних держав в Україні почалось у 90-х роках ХХ століття. В той час в дійсності відбувався процес утвердження і збільшення мережі почесних консулів, оскільки в минулі етапи розвитку української дипломатії такий інститут не одержав широкого визнання та поширення через те, що існували певні причини [2, с. 51].

Наприклад, у часи Радянського Союзу інститут почесного консула не використовували через державну монополію на виконання всіх аспектів зовнішньої політики. З проголошенням Україною незалежності забутий інститут почесного консула отримав вагоме місце в системі зовнішніх відносин. Перш за все, причиною цього стало налагодження та інтенсивність розвитку економічних відносин з іноземними державами [2, с. 51].

З погляду на останнє десятиліття прослідковується ідея розширення мережі почесних консулів іноземних держав, які існують в Україні, почесне місце в яких займають успішні та впливові громадяни, що проявляють зацікавленість до забезпечення розвитку відносин між Україною та іноземними державами у тих сферах, де є спільні думки та інтереси [2, с. 51].

В Україні діяльність почесного консула іноземної держави регулюється Віденською конвенцією про консульські зносини від 24 квітня 1963 року та Положенням про почесних (нештатних) консульських посадових осіб іноземних держав в Україні та консульські установи, що очолюються такими посадовими особами, яке було прийняте у 2007 р.

Звертаючись до Віденської конвенції 1963 року потрібно зауважити, що виразної відмінності у правовому статусі та функціональних обов'язках штатних і почесних консулів не було. Враховуючи це, правовий статус і шляхи діяльності почесного консула у певній державі мають свої особливості, що відбивається у національному законодавстві. Зважаючи на це потрібно проаналізувати характеристики норм, що становлять правовий статус почесного консула в Україні [2, с. 51-52].

Відповідно до Положення 2007 року, почесне консульство - це будь-яка консульська установа держави, що акредитує, заснована на території України, що очолюється почесною консульською посадовою особою. В свою чергу згідно цього ж положення, почесна консульська посадова особа – це посадова особа, яка очолює консульську установу та виконує окремі консульські функції від імені держави, що акредитує, на визначеній території України [3].

Через те, що у Віденській конвенції про консульські зносини не визначені чіткі вимоги до почесних консулів і порядок їх призначення, ці питання визначаються нормами національного законодавства, але зазвичай перевагу надають власним громадянам, які проживають закордоном, мають почесне місце в суспільстві держави, яка його приймає, що надає їх можливість результативно виконувати консульські завдання [4, с. 114].

В законодавстві України достатньо виразно зазначені вимоги до осіб, які висувають свою кандидатуру на посаду почесного консула. Почесним консулом може бути як і громадянин України, так і іноземець, який

постійно проживає в Україні протягом останніх п'яти років; проживає на території свого консульського округу протягом терміну виконання ним консульських функцій; не перебувати на державній службі ні в Україні, ні в державі, що акредитує; немає судимості [3].

Головними функціями почесного консула України є: захищати у державі, в якій він перебуває, інтереси України, громадян України, а також юридичних осіб; сприяти розвитку торгівельних, економічних, культурних і наукових зв'язків між Україною та державою-партнером; сприяти розвитку дружніх відносин між державами іншими шляхами згідно з нормами Віденської конвенції про консульські зносини 1963 року; з'ясовувати всіма законними способами умов та подій у торговельній, економічній, культурній та науковій сфері держави перебування, повідомляти про них уряд України в особі Міністра закордонних справ України, крім того надавати відомості заінтересованим особам; надавати допомогу та підтримувати громадян України і юридичних осіб [1, с.11].

До важливих елементів правового статусу почесного консула можна віднести і підстави звільнення з посади. Згідно з Положенням 2007 року функції почесних консулів припиняються у таких випадках: після повідомлення від держави, що акредитує, МЗС України про припинення функцій почесного консула; після анулювання екзекватури; після повідомлення Міністерства закордонних справ держави, що акредитує, про те, що МЗС України припинило вважати його почесним консулом [3].

У встановленому порядку консули іноземних держав не отримують заробітну плату від держав, інтереси яких вони представляють на території України. Проте, в практиці існують різні форми компенсацій, що потрібні для забезпечення діяльності почесних консулів, а саме: надання права на утримання консульських зборів за рахунок відшкодування фактичних витрат почесного консульства; компенсація витрат, які пов'язані з орендою та утриманням приміщення і виплатою заробітної плати співробітникам почесної консульської установи [2, с. 53].

Стосовно почесних консульств іноземних держав в Україні застосовуються певні привілеї, які зазначені у Віденській конвенції 1963 року та Положенням 2007 року. До прикладу, консул має право вільно пересуватися територією України, відповідно до чинного законодавства. Архів почесного консула є недоторканим. Але почесний консул не має імунітету від арешту та виклику до суду, як штатний консул [2, с. 53].

З розвитком в Україні двостороннього співпрацювання інститут почесного консула займають важливу роль в теперішній час. Саме почесні консули є важливим суб'єктом відстоювання економічних інтересів. Їх основною метою є захист громадян та їх інтересів.

Література:

1. Балабанов К. В., Трофименко М. В. Інститут почесних (нештатних) консулів. *Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 105 (Частина I)*. 2012. с. 9-14.
2. Грачевська Т. О. Особливості правового статусу та головні напрямки діяльності почесних консульств іноземних держав в Україні. «Epistemological studies in Philosophy, Social and Political Sciences». 2019, 2 (1). с. 49-58.
3. Про затвердження Положення про почесних (нештатних) консульських посадових осіб іноземних держав в Україні та консульські установи, що очолюються такими посадовими особами: чинне законодавство із змінами та доповненнями станом на 25 травня 2007 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0617-07#Text>
4. Грачевська Т. О. Почесні консульства у двосторонньому співробітництві держав: функціональний вимір. Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку. «Політичне життя» 1, 2018. с. 113-118.
5. Віденська Конвенція про консульські зносини: чинне законодавство, підписання від 24 квітня 1963 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_047#Text

Науковий керівник: Жукорська Ярина Михайлівна, кандидат юридичних наук, доцент, Західноукраїнський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ НОРМ ПРАВА ЄС ТА НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА КРІЗЬ ПРИЗМУ СУЧАСНИХ РЕФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Прилипко Вікторія Михайлівна

викладач, кандидат педагогічних наук, кафедра фундаментальних і галузевих юридичних наук, факультет права, гуманітарних і соціальних наук, Кременчуцький національний університет імені Михайла

Остроградського

0000-0002-6271-2148

м. Кременчук, Україна

Беззаперечним являється факт посилення впливу європейського права на розвиток національних правових систем. Особливістю самого права ЄС є його «наднаціональне» положення, яке функціонує поряд із міжнародним та національним правом, враховуючи наявність чи відсутність членства країн.

Україна має власну історію взаємодії із ЄС, зважаючи на пріоритетність зовнішньої політики нашої держави у напрямку євроспільноти. На цьому шляху завданням України є дотримання позитивного балансу при одночасному виконанні двох видів функцій (зовнішніх і внутрішніх): імплементація норм європейського права – уніфікація-гармонізація *крізь* призму власних реформаційних процесів.

У цьому контексті нашим завданням (з використанням наукового підходу, правових положень та прикладних аспектів) є дослідження особливостей взаємодії норм права ЄС та національного права *крізь* призму внутрішньодержавних реформаційних процесів. Щодо наукового супроводження державної політики у сфері євроінтеграції, ми вважаємо, це дасть змогу виявити відповідні проблеми, виробити пропозиції щодо їх подолання та, в цілому, надасть правову оцінку результативності політичних реформ в контексті євроінтеграційних процесів.

Аналізуючи Угоду про асоціацію між Україною та ЄС слід зважати на основні положення, на яких і має відбуватись політичний діалог, а саме: «повага до демократичних принципів», «повага до принципу верховенства права», «повага до принципів суверенітету...» [1]. В свою чергу, законом України про адаптацію законодавства визначено, що «державна політика України щодо адаптації законодавства формується як складова частина правової реформи в Україні та спрямовується на забезпечення єдиних підходів до нормопроекування, обов'язкового врахування вимог законодавства Європейського Союзу» [2].

Про що це свідчить? В контексті двох документів Україна має можливість координувати власну зовнішню політику з правом ЄС у визначених Угодою сферах, враховуючи міжнародні принципи верховенства та особливості власної національної системи. Разом з тим, умова приведення у відповідність законодавства України набуває характеру зобов'язання перед *acquis communautaire* «надбанням спільноти».

У звіті про виконання Угоди за 2015-2020 роки визначено основні досягнення по євроінтеграційному курсу України і масштабність сфер говорить про те, що майже не залишилось таких, яких не стосується даний політичний діалог: національна безпека, права людини, торгівля, енергетика, оподаткування, освіта, здоров'я та інші. Так, загальний прогрес виконання Угоди про асоціацію станом на 2020 рік становить 54%. Зазначений у звіті прогрес великою мірою був досягнутий завдяки не тільки роботі української влади, але й підтримці з боку самого ЄС [3]. Це важливо, адже європейська інтеграція будучи динамічним, перспективним процесом, може мати відповідні правові та політичні «коливання» під впливом зовнішніх обставин, зокрема проводити внутрішні реформи, перебуваючи у стані війни, досить ресурсовитратно. Не зважаючи на це, у

своєму прагненні Україна проводить ряд політико-правових реформ «у напрямку конституціоналізму, законодавчої влади і демократії; організації виконавчої влади та державної служби; у сфері місцевого самоврядування та регіонального розвитку; адміністративних послуг та публічної адміністрації; організації та діяльності органів правопорядку; у сфері судочинства та запобігання корупції» [4].

Крім того, важливо пам'ятати і розуміти, що початок та продовження обраного політичного курсу залежить від громадян України. Влада України повинна подолати проблему «декларативності нормативних положень», неможливості їх реалізації на практиці. Принцип «жодних рішень для громадянського суспільства без громадянського суспільства» забезпечить підтримку громадськості, адже ефективність механізму реалізації конституційних прав та свобод громадян є першою ознакою результативності політико-правових реформ та міжнародного співробітництва.

Для цього необхідно продовжити та посилити роз'яснювальну та комунікаційну політику серед населення. Адже, «незважаючи на прагнення українців повернутися до європейської сім'ї та чітко зафіксовану в нормативно-правових актах стратегію приєднання України до ЄС, сам цей процес, а також його наслідки для українських громадян часто залишаються недостатньо зрозумілими широкому загалу» [5], тим більше проблема посилюється під впливом гібридної війни із застосуванням «інформаційних атак», що викликає неоднозначну реакцію з боку різних верств населення, особливо на регіональному та місцевому рівнях.

Оскільки, першоосновою всіх реформаційних процесів є нормативне регулювання існує проблема відсутності законодавства про нормативно-правові акти в Україні. Це створює прогалини у праві як для внутрішньо реформаційних процесів, так і для імплементації права ЄС. Національне законодавство України не містить норм, які б визначали правовий статус деяких актів ЄС, наприклад регламенти, директиви тощо.

Євроінтеграційний процес вимагає не лише приведення у відповідність права та законодавства, а й створення відповідних інституційних механізмів в особі органів, відповідальних та ввірені їм напрямки роботи. Тут вже Україна має власні досягнення по створенню контролюючих органів у сфері правопорядку та правосуддя, супроводження реформ тощо.

Отже, ряд правових, організаційних та інституційних проблем виникає з факту «правової природи європейського законодавства, інституційних особливостей, відсутності необхідних механізмів контролю за дотриманням європейського законодавства в Україні, технічних причин». Тому, важливо, щоб «механізм євроінтеграції був цілісним та

комплексним, інтегрованим в усі рівні і площини прийняття законодавства» [6] та діяльність органів державної влади.

Можемо надати наступні *висновки та пропозиції*, які слід враховувати при взаємодії права ЄС та національного права крізь призму сучасних реформаційних процесів з метою досягнення їх ефективності:

- створення законодавства про нормативно- правові акти та визначення в ньому правового статусу актів ЄС з метою цілісності та чіткості правового регулювання;

- налагодження перспективної взаємодії та координації правотворчій та правореалізаційної діяльності органів державної влади у євроінтеграційному напрямку;

- використання позитивного правового досвіду країн-членів та застосування його з урахуванням національних традицій, правових тенденцій розвитку та політичних ризиків;

- сприяти проведенню широкої інформаційної політики, зокрема серед населення тимчасово окупованих територій;

- застосування наукових та теоретико-прикладних правових засобів для формування актуальних пропозицій та виконання взятих на себе зобов'язань перед світовою спільнотою та громадянами власної держави.

Отже, ми «червоною лінією» проводимо основну тезу, яка і визначає особливості взаємодії норм права ЄС з національним правом крізь призму сучасних реформаційних процесів: механізм європейської інтеграції України повинен відповідати Конституції України, бути частиною механізму держави, базуватись на принципах взаємоповаги та враховувати особливості національної правової системи при його інтеграції в існуючий конституційний правопорядок з метою забезпечення ефективності політико-правових реформ. В цілому, системне реформування та демократичні перетворення, правові кроки України до входження в європейський світовий правовий простір є вірним напрямком розвитку нашої держави.

Література:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони за станом на 30.11.2015 року. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>. ст.2

2. Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України за станом на 04.11.2018 року. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

3. Звіт про виконання угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом 2015-2020. *Кабінет Міністрів України*: офіц.сайт.URL: <https://www.kmu.gov.ua>. (дата звернення 28 листопада 2021 року).
4. Законопроекти у політико-правовій сфері, на які варто звернути увагу (станом на 25 жовтня 2021 року). *Центр політико-правових реформ*: офіційний сайт. URL: prostir.ua (дата звернення: 22 листопада 2021 року).
5. Про схвалення Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018-2021 роки: Розпорядження КМУ від 25 жовтня 2018 року № 79-р.URL: <https://minjust.gov.ua>.
6. Гнидюк Н., Павлюк С. Наближення законодавства України до права ЄС відповідно до Угоди про асоціацію: між правовими зобов'язаннями та аналізом політики. Київ, 2016. 41 с.

СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ НА ПРАВОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

Сорока Діана Андріївна
студентка 2 курсу магістратури, Європейський університет;

Бегар Марія Петрівна
студентка 2 курсу магістратури, Європейський університет

Українська правнича наука, законодавча та судова практика володіють чималим досвідом у сфері твердження про принципи і норми міжнародного права та міжнародні договори України як складових частин її правової системи. Вітчизняні вчені-правники підкреслюють важливість теоретичного обґрунтування і фахового застосування теоретичних тез про місце та роль судової практики Європейського суду з прав людини (далі — ЄСПЛ) у межах національної правової системи, про співвідношення юридичної сили його рішень і вітчизняних норм. Правознавцям та органам державної влади, які безпосередньо дотичні до впровадження міжнародно-правових норм на практиці, важливо мати комплексне уявлення про функціонування механізму імплементації міжнародно-правових зобов'язань України у вітчизняний правовий простір. При цьому особливе значення надається ролі судової влади в тлумаченні і застосуванні норм судової практики ЄСПЛ.

У сучасному міжнародному праві значно зросла роль рішень міжнародних судів, як джерела права. Саме ця роль істотним чином змінювала та визначала в останні десятиліття національні правові системи демократичних держав, до яких належить, зокрема, Україна. Тому

значення рішень і практики ЄСПЛ має неординарний характер для функціонування демократичної правової держави. Для теперішнього часу серед демократичних держав (на відміну від авторитарних) притаманне визнання примату норм міжнародного права над внутрішньодержавними. Особливо це виявляється у сфері захисту прав людини.

На думку вітчизняних фахівців, «законодавче визнання обов'язкової юрисдикції ЄСПЛ в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції (Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод — прим. авт.), зумовлює вивчення практики ЄСПЛ та застосування національного законодавства з урахуванням позиції ЄСПЛ, оскільки саме в рішеннях ЄСПЛ розкривається зміст більшості положень Конвенції» [1, С. 6].

Попри те, що в Україні законодавчо (Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав людини») врегульовано практику виконання рішень ЄСПЛ, чисельні звернення громадян України до ЄСПЛ свідчать про неефективність функціонування вітчизняного судочинства.

Примітною особливістю останніх років стало істотне зростання заяв українських громадян проти України до ЄСПЛ. Згадана тенденція особливо виразно проявилась після подій в Україні 2013-2014 років (Євромайдан, Революція Гідності, анексія Криму, війна на сході України).

За кількістю справ у ЄСПЛ упродовж багатьох років Україна займає місце у першій трійці серед держав-членів Ради Європи (у 2019-2020 рр. Україна займала третє місце після Росії та Туреччини). На початок 2021 р. на розгляді в ЄСПЛ перебувало більше 62 тис. справ проти держав-сторін Конвенції, із них більше 10 тис. справ проти України, що складало майже 17 % від загальної кількості справ [2]. Згадана частка України мала тенденцію до зростання у 2018 р. — 12,9%, а 2019 р. — 14,8% [3]. Проте варто відзначити, що 76 % справ проти України в ЄСПЛ (або 7 898 справ) стосуються порушення прав заявників в Автономній Республіці Крим та на тимчасово окупованій території Луганської та Донецької областей) [2].

Чисельне зростання звернень громадян України до ЄСПЛ в останні роки пояснюється наступними чинниками [4, с. 20]:

1) невиконання чи неналежне виконання рішень національних судів, в яких боржником насамперед є держава чи державні підприємства;

2) системні недоліки законодавства, що вже є джерелом пілотних рішень проти України;

3) велика кількість заяв зумовлена окупацією Донбасу та порушенням ЄСПЛ окупаційним режимом (багато з заяв подано проти РФ і України);

4) багато заяв є наслідком утисків попереднього режиму і порушень прав людини проти учасників євромайданів і автомайданів.

На підстав аналізу звітів Урядового уповноваженого у справах ЄСПЛ за 2019-2020 роки можемо стверджувати, що серед прикладів недотримання Україною взятих на себе зобов'язань за Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод залишаються [2, 3]: надмірна тривалість проваджень у цивільних, адміністративних і кримінальних справах; катування або нелюдське, чи таке, що принижує гідність, поводження або покарання, а також жорстоке поводження з особами, які перебувають під контролем держави (в установах для попереднього ув'язнення або виконання покарань); недоліки законодавства та адміністративної практики державних органів, які призводять до тривалого, незаконного та/або необґрунтованого тримання особи під вартою без належної законної підстави; недоліки законодавства та судової практики, що унеможливають реалізацію заявниками свого права на відшкодування шкоди за незаконне застосування до них запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою; недоліки судової практики, що призводять до порушення права особи на справедливий судовий розгляд та інші.

Істотною причиною зростання кількості звернень до ЄСПЛ українських громадян й надалі залишається системне невиконання рішень національних судів, в яких відповідачем є держава, її органи влади, державні підприємства. Вітчизняні законодавці й надалі продовжують використовувати існуючу практику ігнорування рішень ЄСПЛ проти України при прийнятті нових законодавчих актів. Внаслідок цього існуюча проблема використання судової практики ЄСПЛ в Україні не вирішується по суті, а відтак і кількість заяв, поданих з приводу аналогічних порушень не зменшується, адже першопричина цих порушень не була усунута [4, С. 20].

Ще однією особливістю використання судової практики ЄСПЛ в Україні залишаються актуальними неприйнятні рішення вітчизняних судів, «що виражаються в перекручуванні або викривленні правових позицій ЄСПЛ з боку суддів найвищої та інших судових інстанцій, вказують на їх спробу по-своєму розтлумачити висновки Суду Ради Європи» [5, С. 336].

Загалом вітчизняне законодавство потребує усунення колізій, що виникають при використанні судової практики ЄСПЛ у відповідності до взятих державою Україна міжнародно-правових зобов'язань.

Література:

1. Фулей Т.І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя : науково-методичний посібник для суддів. 2-ге вид. випр., допов. К., 2015. 208 с.

2. Щорічний звіт про результати діяльності Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини у 2020 році / Міністерство юстиції України/ URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2021/04/02/20210402145846-32.pdf>
3. Щорічний звіт про результати діяльності Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини у 2019 році / Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2020/04/02/20200402115102-80.pdf>
4. Буткевич О. Застосування практики та виконання Україною рішень Європейського Суду з прав людини / Лабораторія законодавчих ініціатив. URL: https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/Propozicii_Politiki_ECHR.pdf
5. Завгородній В.А. Вплив практики Європейського суду з прав людини на юри дичну діяльність в Україні: теоретичний, методологічний і прикладний аспекти : монографія. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 536 с.

Науковий керівник: Садула Любомира Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент, Приватний вищий навчальний заклад "Європейський університет"

ЩОДО ВЗАЄМОЗАЛЕЖНОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА СЛОВЕСНУ ОБРАЗУ ПРАВООХОРОНЦЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ «COMMUNITY POLICING» В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Цуркаленко Дмитро Петрович
старший викладач кафедри адміністративного права, процесу та
адміністративної діяльності,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
ORCID 0000-0001-8736-5608

2015 рік для правоохоронної системи нашої країни став визначальним: відбулася трансформація з міліції в поліції, з карального органу у орган цілодобової сервісної служби. В основу цієї трансформації була закладена концепція «community policing». Тобто, говорячи словами С. О. Шайхет, стратегія співробітництва поліції та громад, зокрема сформованих ними місцевих органів влади (органів місцевого самоврядування, як-то виконкомів місцевих рад, ОСББ тощо), основною метою якої є запобігання і розв'язання проблем злочинності та

гарантування захищеності життєдіяльності населення [1, с. 80]. У 2017 році доволі доречно зазначив О. Білошицький (перший заступник начальника Департаменту патрульної поліції), що саме патрульна поліція, як новий підрозділ Національної поліції України, напевно найгнучкіша і намагається відповідати потребам населення у безпеці та дотриманні правопорядку у найкоротший термін. А її основною метою є формування та забезпечення функціонування комплексу заходів із співпраці активних та свідомих, у розумінні правових норм, громадян через реалізацію спільних проєктів задля підвищення безпеки у суспільстві [2]. І хоча втілити принцип «community policing» поодинокі намагалися ще з 2002 року. системності ця діяльність набула лише після реформи та створення нового підрозділу – патрульної поліції. У даному підрозділі для цього навіть було створено окремий підрозділ – відділ зв'язків з громадськістю, який керується нормами Закону України «Про Національну поліцію», а саме ст. 11 «Взаємодія з населенням на засадах з партнерством» та ст. 89 «Спільні проєкти з громадою» [3] був націлений всіляко сприяти реалізації концепції взаємодії поліції та громади заради побудови безпечного середовища.

Необхідно зазначати, що з 2015 року й по сьогоднішній день правоохоронна система країни перебуває у так званому «перехідному положенні». Положенні коли поліція, як правоохоронна структура, вже відмовилася від функції виключно карального органу, однак роботу на основі філософії «community policing» вибудувати не змогла. На нашу думку однієї з причин цього є відсутність адміністративної відповідальності за образу правоохоронця при виконанні службових обов'язків.

Вважаємо за доцільно пояснити свою думку більш детально.

У всьому світі існує аксіома – поліцейський при виконанні службових обов'язків недоторканий. У всьому світі, окрім України. Так, Департаменту патрульної поліції, з початку своєї роботи, був виключно сервісно-орієнтованою службою та зіткнувся з тим, що частина суспільства сприйняла це як слабкість правоохоронного органу і замість співпраці та створення разом безпечного середовища, обрала шлях порушення норм чинного законодавства розраховуючи на безкарність та вважає нормою реагувати на правоохоронця - лайкою та образами. Кожного дня до патрульних звертаються нецензурною лайкою, плюють, показують неприпустимі жертви, ображають, кусають, штовхають. Та, нажалі лише у виняткових випадках несуть відповідальність. Чому? На нашу думку однією із причин такої поведінки є саме відсутність норми, яка передбачала б адміністративну відповідальність за словесну та жестову образу поліцейського. Тобто, в нас доволі яскраво в цьому випадку працює теорія «вбитих шибок» суть якої в тому, що якщо

ігнорувати незначні правопорушення, це призведе до вчинення більш тяжких правопорушень.

При цьому, ще у 2016 році у Верховній Раді України був зареєстрований проєкт Закону № 5110 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо посилення відповідальності за правопорушення, учинені відносно працівників правоохоронних органів). В якому пропонувалося встановити адміністративну відповідальність за образу поліцейського. Під образою розумілося нецензурні чи брутальні висловлювання, непристойні жести, непристойна оцінка особистих якостей та інші аналогічні дії, адресовані чи направлені на працівника правоохоронного органу у зв'язку з виконанням ним службових обов'язків [4].

У 2021 році групою народних депутатів було зареєстровано законопроект, в якому пропонується запровадити адміністративну відповідальність за образу правоохоронців при виконанні ними службових обов'язків, а також посилити відповідальність за дрібне хуліганство. А саме це проєкт закону №5050-1 «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо захисту честі та гідності громадян та працівників правоохоронних органів» оприлюднено на сайті Верховної Ради, який ще й досі не розглянуто. Безперечно, вищезазначені законопроекти мають певні прогалини, однак це ніяким чином не говорить про те, що їм не місце в нашій країні [5].

При цьому відповідальність за образу правоохоронців при виконанні у багатьох європейських країнах, таких як Німеччина, Іспанія, Франція, Польща й як правило вона має кримінальний характер.

Підсумовуючи, зазначимо що сьогодні єдиний можливий шлях розвитку поліції – це створення сервісної служби, щоденна робота якої ґрунтується на взаємодії поліції та громади. Однак, на нашу думку, сьогодні вимагає запровадження відповідальності особи за образу поліцейського, який виконує свої функціональні обов'язки. На нашу думку це є необхідний крок на шляху до побудови ефективних взаємовідносин між поліцією та громадою заради побудови безпечного середовища.

Література:

1. Шайхет С. О., Карпенко Ю. В., Концепція Community Policing як інструмент ефективної взаємодії національної поліції, місцевих органів влади та громад: український та зарубіжний досвід упровадження, Вісник НАДУ. Серія «Державне управління» 4, с. 78-85
2. Community policing: взаємодія поліції та громади. Міжнародний фонд Відродження та центр інформації про права людини. URL: https://ldn.org.ua/wp-content/uploads/2018/10/23_file.pdf

3. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року №580. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41. Ст. 379
4. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо посилення відповідальності за правопорушення, учинені відносно працівників правоохоронних органів). Верховна Рада України офіційний веб портал. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60000
5. Проект закону №5050-1 «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо захисту честі та гідності громадян та працівників правоохоронних органів». Верховна Рада України офіційний веб портал. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71217

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення**

ШЛЮБНИЙ ДОГОВІР ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА: ВИРІШЕННЯ СПІРНИХ ПИТАНЬ ЖИТТЯ СІМ'Ї ЧИ МЕТОД “ВІДХІДНОГО ШЛЯХУ”

Івах Марія Олегівна

студентка IV курсу Західноукраїнського національного університету

Сампара Надія Миронівна

*кандидат юридичних наук, викладач кафедри цивільного права і процесу
Західноукраїнського національного університету*

У сьогоденнішніх реаліях, створення нової сім'ї - це завжди дуже клопітний та непростий процес. Крім очікуваного укладання шлюбу, постає багато питань, які стосуються практично всіх сфер життя, в тому числі і юридичних моментів. Саме задля врегулювання таких спірних ситуацій було створено угода між особами, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, а також подружжям - шлюбний договір.

Хоча в іноземних сусідів шлюбний контракт - справа звична і давно врегульована, то для України важливою датою є 1992 рік, коли Кодекс про шлюб і сім'ю України законодавець доповнив статтею 27-1, що передбачила шлюбний договір між особами, які укладають шлюб. Вже тоді Кодекс передбачав важливу умову - “Умови шлюбного контракту не можуть погіршувати становище будь-кого з подружжя порівняно з законодавством України” [1].

Однак вже новий Сімейний Кодекс, укладений у 2004 році, значно розширив дане поняття і навіть був виділений в окрему главу. Наприклад, у ст. 94 Сімейного Кодексу зазначено, що сімейний договір укладається у письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню [2].

Інші важливі моменти, висвітлені на законодавчому рівні - це порядок та строк дії, зміст, зміна та розірвання шлюбного контракту. Відповідно до Сімейного Кодексу, договір набирає чинності у день реєстрації шлюбу у випадку укладання його власне до реєстрації. Якщо ж контракт укладає подружжя, він набирає чинності у день його нотаріального посвідчення. Законодавством також передбачена можливість внесення змін до шлюбного договору, але виключно за згодою обох із подружжя. Такі зміни підлягають обов'язковому нотаріальному

посвідченню. У шлюбному договорі може бути встановлено загальний строк його дії, а також строки тривалості окремих прав та обов'язків [2].

Для України характерною є лише одна підстава для визнання шлюбного договору недійсним - це порушення прав одного з подружжя, однак тут слід розширити коло причин для анулювання, оскільки одним з центральних недоліків шлюбних договорів є те, що трансформувати або порушити його дуже важко. Законодавством заборонено одностороння зміна домовленостей шлюбного контракту. Хорошим прикладом є законодавство Франції, адже Цивільний Кодекс Франції (а саме ст. 215) передбачає, що один із подружжя не може без згоди іншого розпоряджатися правами, які стосуються житла, сім'ї та предметів побуту. Той із подружжя, який не дав своєї згоди на здійснення такої угоди, має право вимагати її анулювання [3]. Крім цього, вітчизняне законодавство не передбачає такого пункту як добровільність укладання договору. Чітко викладені основні положення договору у Сімейному Кодексі Молдови, оскільки він дає поняття шлюбного договору як «Шлюбний договір становить собою угоду, яку добровільно укладають особи, що вступають у шлюб, чи подружжя, яка визначає їх майнові права та обов'язки у період перебування у шлюбі та/або у випадку його розірвання» (ст. 27 Сімейного кодексу республіки Молдови) [4].

Важливим нюансом, передбаченим українським СК є вік, оскільки шлюбний вік в Україні встановлений 18 років, однак є і винятки: за заявою особи, яка досягла шістнадцяти років, за рішенням суду їй може бути надано право на шлюб, якщо буде встановлено, що це відповідає її інтересам. І відповідно вітчизняний законодавець передбачив укладення шлюбного договору неповнолітніми. За ст. 92, «якщо стороною договору є неповнолітня особа, потрібна письмова згода її батьків або піклувальника, засвідчена нотаріусом» [2].

Крім цього, український законодавець передбачив вже вищезгадане укладення договору на обох стадіях - до і після шлюбу і різниці в процесуальних питаннях немає. Але якщо взяти до прикладу законодавство Сполучених Штатів Америки, оскільки на теренах США шлюбний договір є досить розповсюдженим і популярним явищем. у сімейному праві США існує певне розмежування поняття «дошлюбного» та «післяшлюбного» договору («prenuptial» and «postnuptial» agreement). Дошлюбний договір підписується нареченими, які мають намір одружитися та набирає сили з моменту вступу до шлюбу. Післяшлюбний договір може приймати одну з двох форм: зміна існуючого шлюбного договору шляхом підписання післяшлюбного договору і підписання післяшлюбного договору без попереднього шлюбного договору.

Це розширює спектр можливостей сторін у випадку змін фінансового становища, народження дітей, зміна поглядів до/після весілля

і відповідно змінити такий договір або ж його анулювати простіше ніж в Україні.

Решту питань щодо укладення шлюбного контракту не відрізняються від іноземних норм і закріплені у 10 главі Сімейного Кодексу. Так, договір може містити також положення про непоширення на майно, набуте ними за час шлюбу, положень про спільну сумісну власність і вважати це майно спільною частковою власністю або особистою приватною власністю кожного з них. Крім цього, сторони можуть вказати використання належного їм обом або одному з них майна для забезпечення потреб їхніх дітей (в цьому висвітлюється роль сторін як батьків не утискаючи права дитини), а також інших осіб. Наприклад, можна включити до договору положення про те, що подружжя зобов'язується утримувати непрацездатних батьків, когось з них, або дітей, народжених не в спільному шлюбі, надавати цим особам грошову допомогу або/та надати їм можливість проживати разом з подружжям, виділивши окрему кімнату в будинку чи квартирі тощо.

Одним зі спірних питань є той нюанс, що договір не може ставити одного з подружжя у надзвичайно не вигідне матеріальне становище. Через призму судової практики бачимо, що поняття «надзвичайно не вигідне матеріальне становище» є досить оціночним, тож встановлюється воно у кожному окремому випадку залежно від наявних доказів. Втім, все ж існує єдине розуміння того, що точно ставить одного з подружжя в не вигідне матеріальне становище, та ще й надзвичайне: якщо умовами шлюбного договору передбачається, що все нерухоме та рухоме майно, придбане у шлюбі, належить одному з подружжя (постанова КЦС ВС від 26.02.2020 р. у справі №755/19197/18) [5].

Отже, підсумувавши все вищезазначене можемо зробити висновок, що шлюбний договір є не лише угодою щодо вирішення майнових питань, це своєрідний “медіатор” на шляху до уникнення розлучень та врегулювання всіх спірних питань подружжя. Однак вітчизняне законодавство слід доповнити певними нормами, наприклад щодо добровільного укладання шлюбного договору між сторонами. Також за доцільне вважаю переймати міжнародний досвід, наприклад США, де своєрідна і досить цікава схема шлюбного договору. А для того, для того, щоб шлюбний договір набував більшої популярності в Україні потрібно інформувати населення з даного приводу, оскільки більшості населення взагалі не відоме його існування та функціонування.

Література:

1. Кодекс про шлюб та сім'ю України від 20.06.1969 № 2006-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2006-07#Text>

2. Сімейний Кодекс України в редакції від 01.01.2021 № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
3. Л. Радченко. Шлюбний договір в іноземних правопорядках. Цивільне право і процес, 2017. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/9/8.pdf>
4. О. Л. Нагорна. Укладення шлюбного договору в Україні: порівняльний аналіз європейського та національного законодавства. 15.03.2019. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/3440/1/118.pdf>
5. Постанова КЦС ВС від 26.02.2020 р. у справі №755/19197/18. [Ел. ресурс]. URL: <https://www.google.com/search?q=%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0+%D0%9A%D0%A6%D0%A1+%D0%92%D0%A1+%D0%B2%D1%96%D0%B4+26.02.2020+%D1%80.+%D1%83+%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%96+%E2%84%96755%2F19197%2F18&oq=%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0+%D0%9A%D0%A6%D0%A1+%D0%92%D0%A1+%D0%B2%D1%96%D0%B4+26.02.2020+%D1%80.+%D1%83+%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%96+%E2%84%96755%2F19197%2F18&aqs=chrome..69i57j0i333.373j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8>

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПЕРЕВІРКИ ПЕРВИННОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ

Змитрович Діана Ігорівна

*здобувач другого магістерського рівня, Державного податкового
університету;*

Пушкарьова Тетяна Михайлівна

*здобувач другого магістерського рівня, Державного податкового
університету*

Закріплення стадії кримінального провадження під назвою «Попередня перевірка первинної інформації (дослідча перевірка)» - це можливість спеціально уповноваженим суб'єктам, які здійснюють досудове розслідування, перед внесенням відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР мати можливість здійснювати дослідчу перевірку всіх заяв та повідомлень, які до них надходять.

Вважаємо необхідним законодавчо закріпити визначення стадії дослідчої перевірки в КПК України в такій редакції: «Попередня перевірка первинної інформації (дослідча перевірка) – це діяльність слідчого, дізнавача, прокурора, спрямована на встановлення достовірності інформації про подію, що міститься в заяві (повідомленні) і має ознаки злочину, та збір додаткових відомостей, які необхідні для прийняття рішення про відкриття кримінального провадження або про відмову у відкритті кримінального провадження, чи направлення заяви або повідомлення за підслідністю» [2]. Слід зазначити, що є відповідний законопроект про внесення змін до Кримінально процесуального кодексу України. Доречно розглянути його.

Так, у даному проекті Закону № 3049а «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо порядку внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань» від 31.08.2020 року ініціатор пропонує у ч. 2 ст. 214 КПК України змінити термін внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР з 24 годин до 5 робочих днів. На нашу думку, термін дослідчої перевірки слід розмежувати для проступків і для кримінальних злочинів. Для проступків встановити дослідчу перевірку у 3 робочі дні з моменту отримання заяви чи повідомлення, або особистого виявлення обставин, що можуть

свідчити про вчинення кримінального правопорушення. А для дослідчої перевірки кримінальних злочинів доцільно встановити альтернативний термін від 3 до 10 робочих днів (наприклад, для дослідчої перевірки нетяжких злочинів може бути достатньо три дні, але якщо багато суб'єктів, яких потрібно перевірити, то строк може тривати до 10 днів).

Законопроектом також пропонується зобов'язати слідчого, дізнавача, прокурора складати постанову про відкриття кримінального провадження та вносити відповідні відомості до ЄРДР або складати постанову про відсутність підстав відкриття кримінального провадження (відсутність підстав внесення відомостей до ЄРДР).

Реєстрація заяв про кримінальне правопорушення і реєстрація злочину є різними поняттями, які фактично не відображені в КПК України. Внесення слідчим відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР слід розглядати як процесуальне рішення. Його форма не узгоджується з вимогами ст. 110 КПК України, згідно з якою рішення слідчого приймаються у формі мотивованої постанови, а її відсутність робить неможливим оскарження факту початку досудового розслідування.

Забезпечення права на захист у кримінальному процесуальному законодавстві й у практичній процесуальній діяльності розглядається як засада, згідно з якою державні органи і службові особи зобов'язані не лише роз'яснювати особі, щодо якої здійснюється обвинувачення, її права, а й вживати заходів для надання можливості скористатися ними для захисту від обвинувачення [1].

Також пропонується внести зміни до ч.3 ст. 214 КПК України. Дослідчу перевірку не повинні проводити слідчий, прокурор, дізнавач. Дослідчу перевірку повинні проводити співробітники оперативних підрозділів, для того щоб розвантажити слідчих, прокурорів, дізнавачів.

У Законопроекті також пропонується передбачити окремо Главу 26-1. «Оскарження постанови слідчого, дізнавача, прокурора про відкриття кримінального провадження, постанови про відсутність підстав відкриття кримінального провадження», у якій закріпити: право на оскарження постанови слідчого, дізнавача, прокурора про відкриття кримінального провадження, постанови про відсутність підстав відкриття кримінального провадження; порядок розгляду скарг на постанову про відкриття кримінального провадження, постанову про відсутність підстав про відкриття кримінального провадження; правові наслідки подання скарги на постанову про відкриття кримінального провадження, постанову про відсутність підстав відкриття кримінального провадження.

На нашу думку, запропоновані зміни є доречними тому що надають можливість скористатися правом на захист від обвинувачення.

Література:

1. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо порядку внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69762(дата звернення 01.12.2021 р.).
2. Яцик Т.П., Шкелебей В.А. Попередня перевірка первинної інформації (дослідча перевірка): доцільність її виокремлення як стадії кримінального провадження. Ірпінський юридичний часопис: науковий журнал / редкол.: Н. Б. Новицька (голов. ред.) та ін. Ірпінь: УДФСУ. 2020. Випуск 4. (Серія: право). С. 196-201.

Господарське право. Господарське процесуальне право. Екологічне право. Земельне право. Аграрне право. Фінансове право. Банківське право

ОСОБЛИВОСТІ ВСТАНОВЛЕННЯ ВИНИ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ В ПОДАТКОВОМУ ПРАВІ

Ковтунович Наталія Леонідівна

завідувачка відділу, Науково-дослідний інститут фіскальної політики, Університет державної фіскальної служби України;

Шкуренко Наталія Григорівна

науковий співробітник, Науково-дослідний інститут фіскальної політики, Університет державної фіскальної служби України

Здійснення господарської діяльності, на законодавчому рівні, зобов'язує сплату податків і зборів у строки та відповідних розмірах, ведення обліку й звітності тощо. Тоді як, контроль за своєчасністю, достовірністю та повнотою нарахування та сплати податків, зборів, платежів віднесено до функцій Державної податкової служби України шляхом здійснення перевірки діяльності платника податків.

Вивчаючи проблематику встановлення вини податків потрібно відмітити, що виділення осіб як суб'єктів податкового правопорушення передбачає наявність конкретних фактів. Зокрема, відповідно до пункту 112.2 статті 112 Податкового кодексу України вина платника податків наявна тоді, коли особа не вжила достатніх заходів для того, щоб поводитися розумно, добросовісно і з проявами належної обачності під час вчинення дій або бездіяльності, за які передбачено фінансову відповідальність, і ці обставини було доведено контролюючим органом [1].

Насамперед відмітимо, що юридична особа має свою специфіку діяльності, а саме особливості свого правового статусу. Тому, визначення вини потребує більш глибокої перевірки контролюючими органами, ніж фізичної особи (в суб'єктивному розумінні). Крім того, діяння колективу чи відповідальної посадової особи, які мають ознаки зловживання правом, не завжди можуть усвідомлювати що їх дії є податковим правопорушенням. Разом з тим, розглядаючи концепцію вини юридичної особи з підходу психологічної теорії, варто підкреслити, що фактично відбувається перекладання вини фізичної особи на юридичну особу [2, с. 65].

Особливість реалізації фінансово-господарської діяльності юридичної особи – платника податків полягає у тому, що представниками у податкових відносинах виступають конкретні фізичні особи. Тому потрібно підкреслити, що діяння юридичної особи – це дії її посадових осіб, які складаються в процесі взаємодії в рамках організаційних зовнішніх та внутрішніх комунікаційних процесів, зокрема при виконанні податкових зобов'язань.

У підтвердження цього, В. Жорнокуй відмічає, що вина юридичної особи завжди є безпосередньо виною фізичної особи, а саме керівника, адміністрації, окремої посадової особи чи податкового агента. Також автор зауважує, що у цивільних правовідносинах вина юридичної особи може проявлятися як: вина її органів; вина її учасників; вина її працівників чи посадових осіб, які не є органами юридичної особи і виконують свої трудові функції [3, с. 163].

Разом з тим, потрібно відмітити, що наукова спільнота поділяє зловживання відповідальною особою своїми правовими можливостями на навмисне і необережне, коли перше вчиняється з наміром вжити протиправні дії, а друге – без такого наміру, але об'єктивно спричиняє настання таких дій [4, с. 453]. У свою чергу, Я. Греца зазначає, що діяння, які мають ознаки зловживання правом, можуть відбуватися як за умов недостатнього правового регулювання, наявності правових прогалин, так і використання схем мінімізації сплати податків. Таким чином, діяння, які мають ознаки зловживання правом, завжди потребують правової оцінки на предмет їх правомірності чи протиправності [5, с. 184].

Також серед суб'єктивних причин, які слід враховувати при встановленні правопорушення юридичної особи, варто виокремити банки та інші фінансові установи, на які покладено публічний обов'язок щодо перерахування коштів до відповідних бюджетів за дорученням платників податків. Зокрема, відповідно податкового законодавства встановлено відповідальність банків чи інших фінансових установ за неподання або подання податкової інформації з порушенням строку органам державної податкової служби.

Таким чином визначення осіб як суб'єктів податкового правопорушення передбачає наявність певних ознак їх діянь. Тому, доведення вини юридичної особи передбачає комплекс заходів контролюючих органів для визначення належного виконання покладених на юридичну особу – платника податків обов'язків, неприйняттям необхідних зусиль для попередження правопорушень та усунення їх причин. Крім того, виходячи з наведених вище аспектів формування податкової політики юридичної особи, варто враховувати наступні особливості прояву її вини в податковому праві:

а) причинна – недостатність коштів на рахунках у зв'язку із погіршенням фінансового становища, погашенням заборгованості перед контрагентом; технічні помилки та збій в роботі банківських та інших платіжних систем тощо;

б) поведінкова – невжиття платником податків усіх необхідних заходів щодо належного виконання податкових зобов'язань;

с) психологічна – внутрішнє ставлення платника податків до своєї протиправної поведінки.

Література:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2755-17#Text>. (дата звернення 07.12.2021).
2. Гедзюк О. Інститут вини у податковому праві України. Право і громадянське суспільство. 2014. №4. С. 54–68.
3. Жорнокуй В. Вина юридичної особи: сучасний стан учення. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 1. С. 163.
4. Скакун О. Теорія права і держави : підруч. ; 2-ге вид. Київ : Алерта ; КНТ ; ЦУЛ, 2010. 520 с.
5. Греца Я. Зміст, правові засоби та межі податкового планування: зарубіжний досвід та українська практика: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Держ. вищий навч. заклад «Ужгородський національний університет». Ужгород, 2020. 466 с.

ПЕРЕХІД ПРАВА ПОСТІЙНОГО КОРИСТУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНОЮ ДІЛЯНКОЮ ДО ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

Назаренко Костянтин Едуардович
студент Університету митної справи та фінансів

Доволі часто фермери зустрічаються з питаннями: «Яким чином право постійного користування ділянкою переходить до ФГ?», «Чи припиняється право постійного користування у разі смерті засновника», «Як зареєструвати право постійного користування земельною ділянкою за Фермерським господарством?».

Однак трапляються непоодинокі випадки, коли після смерті засновника його спадкоємці продовжують вести фермерську діяльність на землях, які надавалися у користування цьому засновнику, але стикаються з приписами Держгеокадастру щодо самовільного заняття земельної ділянки та притягаються до адміністративної відповідальності.

На мою думку ця сфера правових відносин є доволі неврегульована та містить певні розбіжності між нормативно-правовими актами та діяльністю органів охорони та контролю за використанням земельних ділянок, що і зумовлює виникнення проблем з подальшими землекористувачами.

З проблемою землекористування найчастіше стикаються фермерські господарства, котрі були створені кінець 90-х, початок 2000-них років. Тому для початку вважаю за необхідне проаналізувати положення тогочасне законодавство. Згідно частини 2 статті 4 Закону України «Про селянське (фермерське) господарство» від 20.10.1991 року, у постійне користування земля **надається громадянам для ведення селянського (фермерського) господарства** із земель, що перебувають у державній власності. У тимчасове користування земельні ділянки надаються, зокрема, із земель запасу, а також можуть надаватися із земель лісового і водного фондів.

Відповідно до статті 5 цього Закону, Громадяни, які виявили бажання вести селянське (фермерське) господарство (включаючи тих, хто переїздить з іншої місцевості), для одержання земельної ділянки у власність або користування, в тому числі в оренду, подають до районної, міської, в адміністративному підпорядкуванні якої є район, Ради народних депутатів за місцем розташування земельної ділянки заяву, підписану головою створюваного селянського (фермерського) господарства.

Положенням статті 9 Закону України «Про селянське (фермерське) господарство» від 20.10.1991 року, після одержання Державного акту на право приватної власності на землю, Державного акту на право постійного користування землею або укладення договору на тимчасове користування землею, в тому числі на умовах оренди, селянське (фермерське) господарство **підлягає у 30-денний термін державній реєстрації** у Раді народних депутатів, що передала у власність чи надала у користування земельну ділянку.

З наведених норм можна зробити висновок, що земельна надавалася фізичній особі для ведення фермерського господарства, а тому ураховуючи законодавчі обмеження у використанні земельної ділянки іншим чином, ніж це передбачено її цільовим призначенням, а також правові наслідки використання чи невикористання земельної ділянки не за її цільовим призначенням, надана громадянину у встановленому порядку для ведення фермерського господарства земельна ділянка в силу свого правового режиму є такою, що використовується виключно для здійснення підприємницької діяльності, а не для задоволення особистих потреб.

Оскільки, засновник ФГ- фізична особа не є суб'єктом господарювання та як самотійна особа не може використовувати надану

ділянку за призначенням без створення юридичної особи, яка з моменту її державної реєстрації землекористувачем стає Господарство, а не фізична особа. І тому відповідно з часу державної реєстрації цього господарства воно повноважне зареєструвати за собою право постійного користування земельною ділянкою, яку раніше для ведення ФГ отримав його засновник.

Що стосується питання припинення права користування земельною ділянкою у разі смерті засновника фермерського господарства, то земельним законодавством України не передбачено такої підстави для припинення права постійного користування земельною ділянкою, як смерть засновника ФГ на ім'я якого надавався Державний акт на право постійного користування землею.

Стаття 141 Земельного Кодексу України містить вичерпний перелік підстав припинення права користування земельною ділянкою, до них відносяться:

- добровільна відмова від права користування земельною ділянкою;
- вилучення земельної ділянки у випадках, передбачених цим Кодексом;
- припинення діяльності релігійних організацій, державних чи комунальних підприємств, установ та організацій;
- використання земельної ділянки способами, які суперечать екологічним вимогам;
- використання земельної ділянки не за цільовим призначенням;
- систематична несплата земельного податку або орендної плати;
- набуття іншою особою права власності на жилий будинок, будівлю або споруду, які розташовані на земельній ділянці;
- використання земельної ділянки у спосіб, що суперечить вимогам охорони культурної спадщини;
- передача приватному партнеру, концесіонеру нерухомого майна, розміщеного на земельній ділянці, що перебуває в користуванні державного або комунального підприємства та є об'єктом державно-приватного партнерства або об'єктом концесії.

Враховуючи вищеописані норми можна зробити висновок, що у разі смерті громадянина - засновника ФГ відповідні права та обов'язки щодо використання земельної ділянки, яка була надана засновнику саме для ведення фермерського господарства, зберігаються за цією юридичною особою.

Що стосується правових висновків Верховного суду України, то вони постійно змінювались та відступали від позицій попередніх постанов. Однак на сьогоднішній день Велика Палата Верховного Суду у Постанові №179/1043/16-ц від 23.06.2020 року дійшла висновку, що з моменту державної реєстрації фермерського господарства як юридичної особи право постійного користування земельною ділянкою, яку отримав

саме для ведення такого господарства його засновник, переходить до цього господарства.

Однак державні органи, щодо охорони та контролю використання земельних ділянок не погоджуються з висновками Великої Палати і постійно створюють труднощі при користування земельною ділянкою, що створює необхідністю звертатись фермерів до судів для захисту своїх прав.

Для повного вирішення цієї проблеми вважаю за необхідне закріпити на законодавчому рівні висновки Великої палати у вигляді правових норм, оскільки однозначність та чітка визначеність дозволить уникнути ухвалення протиправних рішень з боку суб'єктів адміністративної діяльності та вчинення правопорушень фізичними та юридичними особами правопорушень у земельній галузі.

Література:

1. Закон України «Про селянське (фермерське) господарство», від 20.10.1991 року.
2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 року, ідентифікатор № 2768-III.
3. Гордєєв В. І. Проблема постійного землекористування фермерських господарств. Теорія та практика сучасної юриспруденції: матеріали XXII науково-практичної конференції. Х.: ФОП Бровін О. В., 2019. С. 229–232.
4. Закон України «Про фермерське господарство», від 19.06.2003р. Редакція від 20.10.2021року.

Науковий керівник: Доненко Валерій Вікторович, доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри адміністративного і митного права, Університету митної справи та фінансів

ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ЖІНКИ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У СКЛАДІ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ (ДР. ПОЛ. ХІХ – ПОЧ. ХХ СТ.)

Дяденчук Діана

студентка 1 курсу юридичного факультету Західноукраїнського національного університету

Актуальність теми дослідження полягає в тому, щоб через призму жіночої історії дати відповідь на питання: чи можливий в Україні перехід до демократії і чи здатні українці засвоїти ідеали, цінності та норми народовладдя. Конститутивною основою цього питання є історичного досвіду другої половини ХІХ – початку ХХ ст., коли в умовах капіталістичної модернізації сформувалася виразна тенденція до демократизації та лібералізації суспільно-політичного життя, з присмаком національно-визвольного змагання, важливою складовою якого був «жіночий рух».

Заявлена проблематика ставала предметом розгляду науковців – І. Андрусак, М. Гримич, Г. Мягких, О. Несарцова-Собакарь, Л. Смоляр.

Метою даної роботи є на основі аналізу нормативно-правових актів Російської імперії та інших джерел права з'ясувати загальні риси та особливості правового становища жінки на українських землях у складі Російської імперії у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст.

Ключовою характеристикою суспільного становища жінок, що пояснює відношення до них царського уряду і розкриває причину їх активної участі в революційному житті є правовий статус. З точки зору цивільного права жіноцтво поділялось на три категорії : вищу, середню і нижчу [1, с. 21]. Правове становище вищих суспільних категорій (дворянок, міщанок) регулювалось «Зводом Законів Російської імперії», а права селянок, тобто нижчого класу, регулювались звичаєвим правом [5, с. 123]. До 1840-го року правовий статус жінок визначили Литовські Статути, де відстежувалась тенденція зрівняння в правах чоловіків і жінок, а з прийняттям і поширенням «Зводу», відбувся різкий переворот: застосування норм тогочасного місцевого права було повністю припинено. Сімейне законодавство Російської імперії було застарілим і надзвичайно повільно пристосовувалось до капіталістичних умов життя. Дійсним визначався релігійний шлюб, вирішальну роль в укладанні якого відводилась батькам чи опікунам. Більшість шлюбів були розрахунковими, попередньо спланованими батьками, і ґрунтувались на майбутній економічній незалежності новоспеченої сім'ї, а не на почуттях.

Антигуманні примусові шлюби були розповсюдженим явищем, хоча стаття 12 («Зводу законів») забороняла примус і не узаконювала шлюби такого характеру. Згідно з вказаними статтями: жінка не могла найматися на роботу без дозволу чоловіка; жінка могла отримати паспорт лише з дозволу чоловіка; жінка мала підкорятись, шанувати, необмежено слухатись та догоджати своєму чоловікові. Лише в 1863 році її було звільнено від публічних тілесних покарань. Таке відношення не лише деморалізувало й пригнічувало жінку, а й руйнувало мікрокосмос сім'ї, який мав прямий вплив на формування суспільства [2, с. 25].

Розглядаючи політичні права, то жінка вважалась неправоздатною, не мала виборчого права і була позбавлена права участі в державному управлінні та місцевому самоврядуванні. Жінки, які мали багато майна, на основі «Положення» 1864 року про губернські та повітові установи, мали цензове право, суть якого полягало в тому, що через уповноважених жінка могла проголосувати, з умовою, що ця особа також має самостійний цenz. Але до 1890 р. це право було зведено до нуля. Проведення царським урядом адміністративної та судової реформи сприяло залученню селянок до вирішення правових питань: представникам сім'ї на сільському сході могла бути жінка, вдова мала право голосу на рівні з чоловіком.

Розглядаючи промислову діяльність жінок, то вона була можлива, при цьому від них вимагалось те, що й від чоловіків – щорічне надання коротких відомостей міським поліціям, а жінки, які не мали станової належності зобов'язані були вступити до гільдії. Відповідальність за порушення прав торгівлі була єдиною як для чоловіків, так і для жінок. На рівні з чоловіками жінки займались і ремісництвом, при цьому окремо визначався статус майстрині-господарки і просто майстрині. Вдова мала право продовжити справу свого чоловіка [3, с. 47].

Особливе місце займає жінка і в кримінальних відносинах, де виступає неповним суб'єктом, тобто всю відповідальність несе повноправний суб'єкт (батько або чоловік). Вказувалось і право повного суб'єкта на захист жінки або дочки в кримінальних справах. В «Уложенні» про покарання кримінальні й виправні 1885 р., зберігалась складна і сувора система покарань, які ділились на види, групи й розряди та розповсюджувались на жінок. Цікавою була стаття 1491 Уложення, що передбачала покарання матері за вигнання плоду й окремо враховувались обставини, які обтяжували вину: вчинення абортів лікарем, акушером або аптекарем. Стаття 1491 передбачала кримінальну відповідальність за втрату дитини матір'ю внаслідок побоїв [4, с. 67]. Кримінальна відповідальність наступала і за дітовбивство, вчинене матір'ю в роздратуванні.

Таким чином, права жінки становлять собою правові можливості, що мають певну специфіку, в тому числі щодо втілення принципів рівності,

справедливості і гендерно-чутливого підходу до їх розуміння та реалізації. Формальне зрівняння в правах чоловіків та жінок, лише призвело до зменшення розриву в суспільному становищі чоловіків та жінок. Дослідження правового становища дає необхідні факти для пояснення характеру суспільної активності жінок. Цивільно-правовий статус жінки створював ґрунт для протесту жінок, зважаючи на архаїчність укладання та розривання шлюбу, а також прообраз патріархально-кріпосницького ладу, що проявлявся у залежному становищі жінки від чоловіка. Еволюційним було право на роздільну власність, якого не мали у провідних Західноєвропейських країнах. Дискримінаційний характер відношення до заміжніх жінок, принижував та відбивався на дітях. Розглядаючи публічно-правовий статус жінки, то вони були складовою категорії неправоздатних громадян, що не мали права приймати участь у державному управлінні та самоуправлінні. Жінка в кримінальних відносинах була неповним суб'єктом і щодо неї застосовувались жорстокі покарання. Звичаєве право було пов'язано з господарською діяльністю людини. Народна культура, етнічна та соціальна історія демонструють постійний процес адаптації звичаїв до правового поля, економічних та природніх умов, а також яскраво демонструють ментальність та правосвідомість українців, яка має прояв у моделях поведінки та формулах мислення.

Література:

1. Смоляр Л. О. *Минуле заради майбутнього жіночий рух Надніпрянської України II пол. XIX – поч. XX ст. Сторінки історії : монографія*. Одеса : Астропринт, 2013. 21 с.
2. Несарцова-Собакарь О. В. *Правове становище жінки на українських землях у складі Російської імперії у другій половині XIX – на початку XX ст.: монографія*. Дніпро: ДДУВС, 2016.
3. Мягих Г. О. *Ідея прав жінки в політико-правовій думці України кінця XIX – на початку XX ст.: дис. ... канд. іст. наук.: 12.00.01 / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*. Харків, 2017. 189 с.
4. Гримич М. В. *Звичаєве цивільне право українців XIX-XX ст.* Київ : Арістей, 2006. 560 с.
5. Ухач В. З. *Історія держави і права України (конспекти лекцій): навчальний посібник*. Тернопіль: Вектор, 2011. 378 с.

ГЕНЕЗА УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В ПИТАННІ ІСТОРИКО-ПРАВОВОЇ ОЦІНКИ БОРОТЬБИ УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ

Романюк Дмитро

*студент 2 курсу юридичного факультету Західноукраїнського
національного університету*

Актуальність. Після відновлення Української незалежності питання об'єктивної історичної оцінки найголовніших подій ХХ століття стало національною необхідністю. Ліквідація російського колоніального погляду на українську історію було однією із основ побудови нової незалежної української держави, адже без незалежного, об'єктивного і україноцентричного погляду на минуле не можна побудувати українське майбутнє.

Дана проблематика висвітлена у працях: О. Білого, І. Мамонтова, В. Ухача, В. Федоренка, В. Шутовича та ін. [11].

Мета дослідження: здійснити аналіз еволюції українського законодавства у питанні історично-правової оцінки діяльності УПА.

Виклад основного матеріалу. Ще в умовах УРСР було прийнято Закон «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні», але вояків Української повстанської армії (далі – УПА) цей закон оминав [4]. У зв'язку з падінням тоталітарного ладу питання об'єктивної переоцінки діяльності УПА стало набувати все більшої ваги. У 1992 році на 50-річчя створення УПА Президія Верховної Ради України ухвалила Постанову «Про перевірку діяльності ОУН–УПА» [7]. Згідно з цією Постановою на Міністерство юстиції України, Академію наук України, Міністерство закордонних справ України було покладено завдання щодо створення урядової комісії щодо перевірки діяльності ОУН–УПА. Але через відсутність належного фінансування положення Постанови не були реалізовані повною мірою [12, с. 14].

Ситуація частково була змінена у зв'язку з прийняттям 22 жовтня 1993 р. Верховною Радою України І скликання Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». Згідно цього Закону вояків УПА, які брали участь у боях проти німецьких загарбників на тимчасово окупованій території України до 1944 р. включно, було визнано учасниками бойових дій [12, с. 16].

13 вересня 1996 р. Верховна Рада України ухвалила рішення створити тимчасову комісію з метою сприяння у вивченні питань,

пов'язаних з, перевіркою діяльності ОУН і УПА. Очолив парламентську комісію народний депутат України А. Юхимчук. Історичний та юридичний висновок стосовно проблеми ОУН-УПА передбачалося розглянути на Верховній Раді України у березні 1997 р. Відповідне рішення було доведене до відома керівництва Організації ветеранів України, Організації українських націоналістів і Конгресу українських націоналістів. До комісії А. Юхимчука на паритетних засадах увійшли народні депутати, які представляли різні погляди на проблему ОУН-УПА. Завдяки цьому її робота була паралізована. Проблема ОУН-УПА викликала розкол і у ветеранському русі [8, с. 4].

Неспроможність парламентської комісії розв'язати проблему ОУН-УПА змусила Президента України покластися в цій справі на уряд. 28 травня 1997 р. Л. Кучма дав доручення створити Урядову комісію з вивчення діяльності ОУН і УПА. Постановою Кабінету Міністрів від 12 вересня 1997 р. за № 1004 комісія була створена у складі віце-прем'єр-міністра (голова комісії), міністра юстиції, міністра закордонних справ, міністра внутрішніх справ, міністра фінансів, міністра інформації, міністра освіти, голови Служби безпеки, Генерального прокурора (за згодою), президента Національної академії наук, директора Інституту історії України НАН України, директора Інституту стратегічних досліджень. Функції робочого апарату комісії були покладені на Міністерство юстиції [8, с. 5]. На засіданні 20 січня 1998 р. Урядова комісія затвердила план заходів, згідно з яким треба було подати Президентові України і Верховній Раді України пропозиції стосовно визначення офіційної позиції щодо діяльності ОУН і УПА до 15 грудня 1998 р. Проте у проблемі виявилось стільки «білих плям», що зазначені строки стали нереальними. Зрозумілим залишалось лише одне: результати науково-дослідної роботи треба було реалізувати якомога швидше. Тому основні тези (історичний висновок) і розгорнуту довідку робоча група істориків готувала двічі: в 2000 і 2004 [8, с. 6].

У 2000 р. була надрукована попередня історична довідка «Проблема ОУН-УПА» обсягом в 129 с. (7,7 авт. арк.) і заснований на ній «Історичний висновок про діяльність ОУН-УПА (попередній варіант)» обсягом 38 с. (1,5 авт. арк.). У листопаді 2004 р. друкуються основні тези, підготовлені на підставі рукопису великої колективної монографії «Проблема ОУН-УПА», що побачила світ у 2005 році [8, с. 6].

Історична оцінка стала великим досягненням, але залишалася не менш важлива оцінка – правова. Завдяки Помаранчевій революції відбувся підйом національно-демократичних настроїв і новообраний

україноцентричний Президент у 2006 році видав Указ «Про всебічне вивчення та об'єктивне висвітлення діяльності українського визвольного руху та сприяння процесу національного примирення» [9]. Глава держави зобов'язав Кабінет Міністрів України «розробити разом із Національною академією наук України з урахуванням фахового висновку робочої групи істориків при Урядовій комісії з вивчення діяльності ОУН і УПА законопроект про український визвольний рух 20–50–х років ХХ ст., статус і соціальний захист його учасників, в якому, зокрема, передбачити визнання діяльності організацій, які боролися за Українську самостійну соборну державу у 20–50–х роках ХХ ст., українським визвольним рухом» [12, с. 17].

У 2008 р. Президент України вніс до Верховної Ради України Законопроект «Про правовий статус учасників боротьби за незалежність України 20–90–х років ХХ ст.», що мав на меті визначення офіційного ставлення держави до учасників боротьби за незалежність України у ХХ ст., але цей законопроект так і не став законом [3].

У тому ж році були спроби прийняти законопроект «Про визнання ОУН-УПА воюючою стороною у Другій світовій війні» депутатами І. Стойком, Р. Ткачем, Я. Кендзьором, але він теж не був прийнятий [1].

Процес правової кваліфікації діяльності УПА проходив повільно, адже проросійські сили будь-якими методами намагалися саботувати його.

Новим полем боротьби між проросійськими та проукраїнськими силами стала постать Степана Бандери. Завдяки національно-демократичному курсу В. Ющенка, 20 січня 2010 року було присвоєно Степанові Бандері звання Героя України з удостоєнням ордена Держави (посмертно), проте дане рішення було швидко скасовано Донецьким окружним адміністративним судом, який аргументував своє рішення тим, що звання Героя України надається лише громадянам України, тож Степан Бандера, який не мав українського громадянства, не може мати статус Героя України [10] [6].

Об'єктивна правова кваліфікація діяльності УПА призупиняється за часів В. Януковича, але з новою силою розгортається після Революції Гідності. У зв'язку з остаточним затвердженням національно-демократичних ідеалів та домінуванні проукраїнських політичних сил в Парламенті у 2015 році був прийнятий закон «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті», який нарешті дав правову оцінку діяльності Української Повстанської Армії [5].

Нарешті на законодавчому рівні була закріплена національно-визвольна роль різних антитоталітарних національно-визвольних сил, правову кваліфікацію яких раніше свідомо уникали. Найважливішим стало те, що до національно-визвольних рухів віднесли і Українську повстанську армію.

Доповненням цього стало прийняття у 2019 році Закону «Про внесення зміни до статті 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» щодо посилення соціального захисту учасників боротьби за незалежність України у ХХ столітті» [2]. Пільги стали отримувати особи, які брали участь у всіх формах збройної боротьби за незалежність України у ХХ столітті у складі Української повстанської армії, Української повстанчої армії отамана Тараса Боровця (Бульби) «Поліська Січ», Української народної революційної армії (УНРА), Організації народної оборони «Карпатська Січ», Української військової організації (УВО), збройних підрозділів Організації українських націоналістів і відповідно до Закону України «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті» визнані борцями за незалежність України у ХХ столітті, а порядок надання статусу учасника бойових дій зазначеним особам встановлюється Кабінетом Міністрів України [2].

Таким чином, попри опір русофільських сил, процес історичної та правової оцінки діяльності УПА був завершеним. Революція Гідності найбільше вплинула на це, адже сприяла відродженню національно-орієнтованих поглядів в українському суспільстві. Завершення процесу правової оцінки українських національно-визвольних сил у ХХ столітті, українці поступово сформуєть спільний погляд на минуле, що стане основою ідеологічної єдності українського суспільства.

Література:

1. Закон України «Про визнання ОУН-УПА воюючою стороною у Другій світовій війні». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF13000A> (дата звернення 17.11.2021 р.).
2. Закон України «Про внесення зміни до статті 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» щодо посилення соціального захисту учасників боротьби за незалежність України у ХХ столітті» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2640-19#Text> (дата звернення 19.11.2021 р.).
3. Закон України «Про правовий статус учасників боротьби за незалежність України 20 - 90-х років ХХ століття». URL:

- <https://ips.ligazakon.net/document/JF10N00A?an=3> (дата звернення 17.11.2021 р.).
4. Закон України «Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-12#Text> (дата звернення 17.11.2021 р.).
 5. Закон України «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX столітті». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-19#Text> (дата звернення 20.11.2021 р.).
 6. Постанова Донецького окружного адміністративного суду. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0570805-10#Text> (дата звернення 17.11.2021 р.).
 7. Постанова Президії Верховної Ради України «До питання про перевірку діяльності ОУН-УПА». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2964-12/ed19930201#Text> (дата звернення 16.11.2021 р.).
 8. Проблема ОУН–УПА: *Звіт робочої групи істориків при Урядовій комісії з вивчення діяльності ОУН і УПА. Основні тези з проблеми ОУН–УПА (історичний висновок)*. Київ: Інститут історії України НАН України, 2004. 95 с.
 9. Указ Президента України «Про всебічне вивчення та об'єктивне висвітлення діяльності українського визвольного руху та сприяння процесу національного примирення». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/879/2006#Text> (дата звернення 18.11.2021 р.).
 10. Указ Президента України «Про присвоєння С. Бандері звання Герой України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/46/2010#Text> (дата звернення 19.11.2021 р.).
 11. Ухач В. З. Український визвольний рух як напрям наукових студій 1987-1997 рр.: історіографічний дискурс. *Сторінки історії: збірник наукових праць*. 2020. Вип. 51. С. 205-217; його ж. Український визвольний рух в період 1939 – сер. 1950-х років: інституціоналізація досліджень (продовження). *Актуальні проблеми правознавства*. 2020. Вип. 4 (24). С. 30-36.
 12. Федоренко В. Л. Проблеми законодавчого забезпечення реабілітації вояків Української повстанської армії, які постраждали від політичних репресій радянської влади. *Стратегічні пріоритети*. Київ, 2008. № 3. С.14-21.

ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ ІНСТИТУЦІЙ УКРАЇНИ У ПИТАННІ ІСТОРИКО-ПРАВОВОЇ ОЦІНКИ СУБ'ЄКТІВ УКРАЇНСЬКОГО ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ (1991-2004 РР.)

Ухач Василь Зіновійович

кандидат історичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету Західноукраїнського національного університету;

Ухач Володимир Васильович

студент 4 курсу юридичного факультету Західноукраїнського національного університету;

Ухач Олександра Василівна

магістр історії, вчитель правознавства ТЗОШ 19 м. Тернополя

Складові елементи перебудовчих процесів були чи не найвагомішими позитивами горбачовського режиму, спричинили інформаційний бум у сфері намагань привідкрити завісу цілого ряду проблемних питань історичного минулого, сприяли пробудженню національних рухів. Поступово від цензурних лещат звільнялася і вітчизняна історіографія, а тому «правда про український національно-визвольний рух поступово проривалася через завісу секретності і лещата манкуртизму назовні» [1, с. 42]. Процеси національного відродження, розгортання національних рухів у значній мірі посприяли усталенню проблематики українського національно-визвольного руху.

Заявлена наукова тема ставала предметом наукових зацікавлень як цивільних істориків - О. Гриценка, С. Кульчицького, Ю. Киричука, І. Патриляка, так і фахівців з історії держави і права – І. Мамонтова, В. Ухача та ін. [2].

Поставимо за мету охарактеризувати діяльність органів влади України у питанні напрацювати історико-правову оцінку діяльності ОУН і УПА в період кінця 90-х років ХХ – початку ХХІ ст., що сприяло б формуванню політики комеморації.

Упродовж 1991-1996 років, незважаючи на спроби насамперед українського парламенту унормувати процес вивчення питань, пов'язаних із перевіркою діяльності ОУН і УПА [3], це не привело до жодних реальних результатів, завівши українські владні інституції у політичний «клінч» [4]. На заваді розробці юридичного та історичного висновків, на нашу думку, стали протилежні погляди на проблему ОУН і УПА парламентських політичних сил, відсутність належного фінансового забезпечення [5, с. 16], і без перебільшення не рішучість, своєрідна

електоральна боязнь відповідальних владних керівників рішуче взятися за об'єктивне розв'язання цього питання.

Неспроможність тимчасової парламентської комісії вирішити питання, змусило Президента України Л. Кучму 28 травня 1997 року дати доручення створити Урядову комісію з вивчення діяльності ОУН і УПА на чолі з тодішнім прем'єр-міністром В. Смолієм [6, с. 64]. Постановою Кабінету Міністрів України від 12 вересня 1997 року за № 1004 [7], комісія на чолі з віце прем'єр-міністром і рядом міністрів, голови СБУ, Генпрокурора (за згодою), президента НАН та керівників Інституту історії України та Інституту стратегічних досліджень, обох ветеранських об'єднань (за згодою), мала завдання «вивчення питань, пов'язаних з діяльністю ОУН-УПА, і підготовка історично та юридично обґрунтованих висновків щодо її діяльності» [7]. У рамках комісії у вересні 1997 року було створено при Інституті історії НАН України робочу групу істориків (розпочала роботу у 1998 р.) для підготовки історичного висновку про діяльність ОУН і УПА [8]. Робоча група істориків, за винятком голови (С. Кульчицького) і відповідального секретаря (О. Веселової) не мала постійного складу і залучала фахівців з інших установ на основі трудових угод [3, с. 7]. За твердженням С. Кульчицького, виняткова увага приділялася формі, в якій мали бути реалізовані її висновки, а тому пріоритет в організації роботи робочої групи стала тріада взаємопов'язаних документів, які мали бути переконливими як для державних інституцій, так і для громадськості: а) підготовка короткого історичного висновку з оцінкою дій ОУН і УПА; б) розгорнутої історичної довідки про ОУН і УПА, на матеріалах якої мав бути підготовлений згаданий історичний висновок; в) фундаментального збірника документів про діяльність націоналістичного підпілля та повстанської армії, на матеріалах якого повинна була готуватися історична довідка [3, с. 7]. Отже, теоретичні постулати у зроблених історичних висновках, кожен бажаючий міг звірити із документальною частиною.

Результатом величезної пошукової та аналітичної роботи стала публікація у 2000 році попередньої історичної довідки «Проблема ОУН-УПА» [9] обсягом в 129 с. і зроблений на її основі «Історичний висновок про діяльність ОУН-УПА (попередній варіант)» [10]. У 2005 році була надрукована книга «Організація український націоналістів і Українська повстанська армія» [3], яка стала своєрідним вінцем напрацювань робочої групи істориків.

Впродовж 1998-2004 років робоча група істориків надрукувала на базі Інституту історії України 27 книг загальним обсягом 5723 с, більшість з яких були монографічними дослідженнями «білих плям» в історії націоналістичного підпілля та Української повстанської армії [3].

Діяльність робочої групи істориків при Урядовій комісії з вивчення діяльності ОУН і УПА отримала неоднозначні оцінки. По-перше, як зазначають історики О. Гриценко, М. Кугутяк, С. Кобута «у політико-правовій площині якісного прориву не відбулося ...» [6, с. 64], а тому український парламент ні III, а ні IV скликань не спромігся прийняти жодного законопроекту, який би визнавав права ветеранів УПА [11, с. 124]. Авторитетний фахівець з державної політики комомерації О. Гриценко, головною причиною цього вважає контрверсійність проблематики ОУН-УПА, повільною зміною, а то й небажанням населення, особливо сходу і півдня України, що складало електоральну базу тодішніх парламентських партій Верховної Ради України, міняти своє ставлення до оцінки повстанської армії, помітним охолодженням інтересу до розв'язання цієї проблематики з боку тодішніх очільників України [11, с. 124]. Вітчизняний історіософ В. Ткаченко вважає, що відповідь на це питання залежить «від ціннісних координат, у які ставлять проблему примирення. Моральний підхід визначає площину християнського гуманізму – «прощаю і прошу прощення», політичний – «хто винен, а хто ні» [6, с. 65]. По-друге, праця залучених до робочої групи істориків і їх намагання представити об'єктивні історичні висновки ґрунтовані на широкій документальній базі, апріорі наражалася на критику тих учасників дискусії навколо ОУН і УПА, частина яких намагалася законсервувати міфи компартійної пропаганди (звідси вимога прорадянського ветеранського комітету виключити з робочої групи істориків – «перевертнів-дилетантів»), інша ж – їхні опоненти – у намаганні творити нові міфи [12, с. 128]. При цьому, як слушно зауважують київські історики Д. Веденєєв і Г. Биструхін, кожна із сторін ретельно оминала історичні реалії, які не вписувалися у їх концептуальне полотно подій [12, с. 128]. По-третє, критично оцінив «Фаховий висновок» робочої групи як *policy paper* О. Гриценко, стверджуючи, що він виявився «документом не досконалим: ані чітких відповідей, а ні конкретних рекомендацій, як треба вирішувати «проблему ОУН-УПА», в ньому не має» [11, с. 125].

Таким чином, оцінюючи інституційну складову у діяльності окремих органів влади України впродовж 1991-2004 років у питанні дослідження українського визвольного руху, слід констатувати, що вона обмежилася рамками прийнятих ухвал, створення тимчасових комісій Верховної ради України, президентських ініціатив та доручень, урядової комісії, що фактично консервувало цю проблему, але аж ніяк не знімало протистояння навколо неї, продовжуючи розколювати українське суспільство.

Література:

1. Киричук Ю. А. *Український національний рух 40-50-х років ХХ століття: ідеологія та практика*. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів: Добра справа, 2003. С. 42.
2. Ухач В. З. Український визвольний рух як напрям наукових студій 1987-1997 рр.: історіографічний дискурс. *Сторінки історії: збірник наукових праць*. 2020. Вип. 51. С. 205-217; його ж. Український визвольний рух в період 1939 – сер. 1950-х років: інституціоналізація досліджень (продовження). *Актуальні проблеми правознавства*. 2020. Вип. 4 (24). С. 30-36.
3. *Організація український націоналістів і українська повстанська армія. Історичні нариси* / Дзьобак В. В., Ільюшин І. І., Касьянов Г. В. та ін. Відп. ред. Кульчицький С. В. НАН України; Інститут історії України. Київ: Наукова думка, 2005. 494 с.
4. Патриляк І. К. Дослідник важких питань вітчизняної історії. URL: http://archives.gov.ua/Publicat/AU/AU_2_2017/23.pdf (дата звернення 22.11.2021 р.).
5. Федоренко В. Л., Білий О. В., Дрьомов С. В., Шутович В. В. Проблеми законодавчого забезпечення реабілітації вояків Української повстанської армії, які постраждали від політичних репресій радянської влади. *Стратегічні пріоритети*. 2008. № 3(8). С. 16.
6. Кугутяк М., Кобута С. Політико-правові підстави визнання ОУН та УПА воюючою стороною у Другій світовій війні. *Галичина*. 2008. № 14. С. 64.
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про Урядову комісію з вивчення діяльності ОУН-УПА» від 12 вересня 1997 р., № 1004. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1004-97-%D0%BF> (дата звернення 19.11.2021 р.).
8. Кульчицький С. ОУН-УПА: справа в істині, а не в політичній монополії на минуле. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/oun-upa-sprava-v-istini-ne-v-politichniy-monopoliyi-na-minule> (дата звернення 18.11.2021 р.).
9. *Проблема ОУН-УПА: Попередня історична довідка* / Відп. ред. С. В. Кульчицький. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2000. 128 с.
10. Проміжний звіт робочої групи для підготовки історичного висновку про діяльність ОУН-УПА: *Історичний висновок про діяльність ОУН-УПА: Попередній варіант*. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2000. 38 с.
11. Гриценко О. Президенти і пам'ять. *Політика пам'яті президентів України (1994-2014): підґрунття, послання, реалізація, результати*. Київ: «К.І.С.», 2017. С. 124.
12. Веденєєв Д., Биструхін Г. Військова діяльність руху ОУН та УПА й їх противників у світлі норм міжнародного гуманітарного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 4. С. 128.

ВКЛАД УКРАЇНСЬКОЇ ГЕЛЬСІНСЬКОЇ ГРУПИ У БОРОТЬБУ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ

Волощук Вікторія

*студент 1 курсу юридичного факультету Західноукраїнського
національного університету*

Незалежність України не є випадковою, вона будувалася на протязі довгих років боротьби незламних сильних духом патріотів. На жаль, під час ХХ ст. було чимало людських втрат, скалічених життів, проте це не пройшло марно, оскільки ми домоглися свого, а саме отримали цю омріяну свободу.

Окреслена проблематика ставала предметом розгляду як учасників УГГ, так і науковців, які досліджували її діяльність – Бажан О., Зінкевич О., Фазлєєва В. та ін.

У науковій розвідці поставлено за мету проаналізувати окремі аспекти діяльності Української Гельсінської групи та її внесок у здобуття незалежності України.

Після «розгрому» 1972 року майже всі активні учасники руху опору опинилися в концтаборах. Боротьба за культурні, національні та громадянські права по-старому методу - через підпільну боротьбу, поширення самвидаву, соціальні та культурні події - більше не відповідала вимогам часу. Дисиденти вважають, що найкращий спосіб боротьби з тоталітарним режимом - це відкрита правозахисна діяльність, яка повинна базуватися на радянському законодавстві та міжнародних договорах з прав людини, до яких Радянський Союз приєднався. Підписання Гельсінської угоди у 1975 р. стало рушійною силою та основою для відродження українського опозиційного руху на новому етапі. Уже 9 листопада 1976 року з ініціативи письменника і філософа Миколи Руденка було створено Легальну правозахисну організацію в Україні - Українську Гельсінську Групу. До неї увійшли генерал радянської армії Петро Григоренко, хімік Оксана Мешко, письменник-фантастик Олесь Бердник, юрист Левко Лук'яненко. Членами-засновниками стали також мікробіолог Ніна Строката, інженер Мирослав Маринович, історик Микола Матусевич, учитель Олекса Тихий, юрист Іван Кандиба.

У той же день вони підписали Декларацію Української громадської групи сприяння виконанню Гельсінських угод і Меморандум №1.

Підписана Декларація була першим документом УГГ, який став програмним [1].

З моменту свого заснування група зобов'язувалась:

1). Сприяти ознайомленню широких кіл української громадськості з Декларацією Прав Людини. Домагатися, щоб цей міжнародний правовий документ став основним у відносинах поміж Особою і Державою.

2). Виходячи з переконань, що мир між народами не можна забезпечити без вільних контактів поміж людьми, а також без вільного обміну інформацією та ідеями, активно сприяти виконанню гуманітарних статей Прикінцевого Акту Наради з питань безпеки і співпраці в Європі.

3). Домагатися, щоб на всіх міжнародних нарадах, де мають обговорюватись підсумки виконання Гельсінкських Угод, Україна як суверенна європейська держава і член ООН була представлена окремою делегацією.

4). З метою вільного обміну інформацією та ідеями домагатися акредитування в Україні представників зарубіжної преси, створення незалежних прес-агентств тощо» [1].

Однак у Декларації УГГ зазначалося: «Своїм головним завданням Група вважає ознайомлення урядів країн-учасниць і світової громадськості з фактами порушень на території України Загальної Декларації Прав Людини та гуманітарних статей, прийнятих Гельсінською Народою». З цією метою група Сприяння: а) приймає письмові скарги про порушення Прав Людини і робить усе необхідне, щоб ознайомити з ними уряди, які підписали Гельсінкські Угоди, а також світову громадськість; б) опрацьовує зібрану інформацію про правовий стан в Україні та згідно зі ст.19 Загальної Декларації Прав Людини поширює її незалежно від державних кордонів; в) вивчає факти порушення Прав Людини стосовно українців, котрі живуть в інших республіках, щоб надати тим фактам широкого оприлюднення» [2].

За роки своєї діяльності УГГ оприлюднила близько 30 меморандумів, маніфестів, декларацій, звернень та інформаційних бюлетенів. У них піднімалися проблеми політичної, економічної та духовної окремішності українців, захисту прав людини. Ці документи були найпоширенішими мирними методами боротьби УГГ. Через них вона розповідала світу про всі деталі порушень Радянською владою прав та свобод людини в Україні [3, с. 231].

У відповідь на діяльність опозиційного руху офіційна влада вдалася до масових репресій. Протягом 1977 року заарештовано й засуджено до тривалих термінів ув'язнення Миколу Руденка (після його арешту групу очолив Олесь Бердник), Олексу Тихого, Мирослава Мариновича, Миколу

Матусевича, Левка Лук'яненка [4, с. 131]. Вже 1979-го внаслідок широкомасштабних репресивних заходів більшість діячів групи опинилися в ув'язненні. Причому тоталітарний режим фабрикував справи проти них не лише за політичними, а й кримінальними статтями, щоб створити дисидентам репутацію карних злочинців. Проте Гельсінська група не саморозпустилася, а продовжувала поповнювати свої лави новими учасниками навіть із таборів і заслання, тобто у неволі теж виходили її документи. Сила і величезна моральна перевага українських правозахисників над тоталітарним режимом полягали в тому, що вони не стали підпільниками, а підписували документи своїми іменами, відкрито демонстрували позицію та вимоги, апелюючи до радянського закону і міжнародних правових документів, підписаних ССРСР.

З приходом до влади М. Горбачова правозахисників поступово почали звільняти з місць ув'язнень. Втім, пік звільнень припав на 1988 р. і вони перетворили свою діяльність на Українську Гельсінську спілку (УГС), яка продовжувала боротися за права та свободи людей.

Таким чином, у контексті всього опозиційного руху Українська Гельсінська група є унікальна організація, що діяла як легітимна антирадянська організація, а члени УГГ успішно інтегрували боротьбу за незалежність України у ширший глобальний контекст боротьби за права людини. Хоча УГГ була об'єктом жорстоких репресій, вона успішно стала основою для наступного етапу українського визвольного національно-демократичного руху наприкінці 1980-х-на початку 1990-х років, коли вона була перетворена на Українську Гельсінську спілку, і, в свою чергу, на одну з перших партій - Українську республіканську партію.

Література:

1. Декларація Української громадської групи сприяння виконання Гельсінських угод, «Український правозахисний рух». Торонто-Балтімор: Українське видавництво «Смолоскип» ім. В. Симоненка, 1978. С.12-13.
2. Бажан О. Г. Українська Гельсінська Спілка: легальна форма протистояння тоталітарному режимові в УРСР. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/10461> (дата звернення).
3. Зінкевич О. С. *Український правозахисний рух. Документи і матеріали*. Торонто-Балтімор: Українське видавництво «Смолоскип» ім. В. Симоненка, 1978. 477 с.
4. Ухач В. З. *Історія держави і права України (конспекти лекцій): навчальний посібник*. Тернопіль: Вектор, 2011. 378 с.

ШЛЯХ ДО КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Денисюк Мар'яна Сергіївна

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,

Національний авіаційний університет

Конституція України – Основний закон держави України. Ухвалений 28 червня 1996 року на 5-й сесії Верховної Ради України 2-го скликання. Конституція України набула чинності з дня її прийняття. На пам'ять про прийняття Конституції в Україні щорічно святкується державне свято – День Конституції України [2].

Процес створення нового Основного Закону нашої держави розпочався 16 липня 1990 року з прийняттям Декларації про державний суверенітет УРСР, адже у цьому документі затверджувалися конституційні основи створення незалежної, суверенної, демократичної держави Україна, побудованої на принципах поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову, гарантування демократичних прав і свобод, рівності усіх громадян перед законом.

Створена на чолі з Л. Кравчуком Конституційна комісія розробила концепцію нового Основного Закону, яку було ухвалено Верховною Радою України 19 червня 1991 року. Вже навесні 1992 року комісія оприлюднила проект Конституції, за яким Україна мала бути президентською республікою з двопалатним парламентом. Проект було винесено на всенародне обговорення, проте його суперечливі положення не знайшли підтримки ні на місцях, ні в українському парламенті. Доопрацювання проекту Основного Закону тривало понад рік. Він зазнав суттєвих доповнень і змін, які пропонувалися політичними партіями та бралися з альтернативних проектів, що вносилися на розгляд Верховної Ради [2].

Влітку 1993 року новий проект був оприлюднений. Однак суперечки стосовно того, якою республікою мала стати Україна – парламентською чи президентською, посилювалися ще й різним розумінням самої процедури прийняття Конституції. Радикальна частина парламенту вважала за необхідне скликання Конституційної асамблеї і у цьому питанні була непоступлива. Наслідком стало те, що конституційний процес було фактично перервано і чинною залишалася Конституція УРСР 1978 року, до якої за дуже короткий термін було внесено понад двісті поправок. За своєю сутністю це був документ радянської системи, який не відповідав потребам розбудови нової держави. До того ж іноді поправки суперечили первинному тексту або іншим поправкам. Отож, чинна Конституція не відповідала тогочасним реаліям і не виконувала свого

основного призначення – стабілізації суспільно-політичного життя і правової системи Української держави [3, с. 700-701].

Другий етап конституційного процесу розпочався після виборів нового складу Верховної Ради та Президента України й хронологічно охоплює період із 10 листопада 1994 року по 8 червня 1995 року. Цей час характеризується роботою нової конституційної комісії на чолі з Л. Кучмою та О. Морозом. Проте знову проблема вибору форми державного правління, поділу владних повноважень між главою держави та парламентом виявилася нездоланною перешкодою в справі прийняття нового Основного Закону. Протистояння між Президентською Адміністрацією та Верховною Радою України призвело до конституційної кризи. Задля її подолання 8 червня 1995 року між парламентом і Президентом було укладено Конституційний договір [3, с. 701].

Із підписанням Конституційного договору розпочався третій етап конституційного процесу. Було створено робочі групи з числа фахівців у галузі конституційного права та членів конституційної комісії, які мали підготувати остаточний варіант проекту Конституції. Однак після того як конституційна комісія передала проект Основного Закону на розгляд до Верховної Ради, протистояння знову загострилося. Знову «каменем розбрату» стали питання розподілу повноважень між гілками влади, також дискусії точилися стосовно визнання приватної власності на засоби виробництва, державної мови, статусу Республіки Крим тощо. Протистояння між Президентом і Верховною Радою призвело до гострої політичної кризи. З метою пошуку компромісу у травні 1996 року Верховна Рада утворила спеціальну комісію, яка мала узгодити позиції різних політичних сил у парламенті щодо дискусійних статей проекту Конституції [1].

У складі Робочої групи було по чотири представники від Верховної Ради та від Президента і два від судової влади, що не могло претендувати на широке представництво політичних сил, громадськості, органів влади. Верховна Рада відразу прийняла рішення працювати у режимі одного засідання доти, доки роботу над проектом Конституції не буде завершено. Варто відзначити, що завершенням цього етапу конституційного процесу стала так звана «конституційна ніч», коли засідання Верховної Ради, розпочате 27 червня 1996 року, було завершене вранці наступного дня досягненням довгоочікуваного результату – прийняттям Конституції України. 28 червня 1996 року о 9 годині 18 хвилин після 24-годинної безперервної роботи Конституцію України було прийнято і введено в дію Верховною Радою. За Конституцію проголосували 321 народний депутат, утримались – 12, не голосували – 17 [1].

Після прийняття Конституції України Президент скасував свій указ про проведення всеукраїнського референдуму. Одночасно Закон України

«Про прийняття Конституції України та введення її в дію» від 28 червня 1996 року засвідчив втрату чинності Конституцією України від 20 квітня 1978 року [2].

Отже, прийняття 28 червня 1996 року Конституції мало величезне значення, оскільки було створено міцну правову основу для подальшого стійкого і поступального розвитку Української держави.

Література:

1. Законодавство України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws> (дата звернення: 10.12.2021).
2. Конституція України. *Матеріал з Вікіпедії*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Конституція_України (дата звернення: 10.12.2021).
3. Історія держави і права України: хрестоматія-практикум / М.Ю. Бурдін, Є.С. Логвиненко, І.А. Логвиненко; за заг. ред. О.М. Бандурки. Харків: Майдан, 2021. 890 с.

Науковий керівник: Головка Світлана Григорівна, кандидат історичних наук, доцент, Національний авіаційний університет

СТВОРЕННЯ ТА СПЕЦИФІКА ДІЯЛЬНОСТІ РОСІЙСЬКОГО ФОНДУ «ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ ТА ПРИМИРЕННЯ»

Левикін Володимир Валерійович

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник

Інституту української археографії та джерелознавства

ім. Михайла Грушевського НАН України

Зміни в міжнародних відносинах, викликані зникненням з світової політичної арени Радянського Союзу, потягло за собою деякі зміни і в оцінюванні Великої вітчизняної війни. В 1993 року відбувалися перемовини представників Німеччини та білоруських, українських та російських дипломатів, і стосувалися вони компенсаційних виплат громадянам колишнього СРСР, що постраждали від нацистських військ та політики Німеччини під час Другої світової війни. Для компенсації моральних та фізичних втрат, на першому етапі виплат компенсацій Німецький уряд виділив один мільярд, тоді ще, німецьких марок.

Росія та Україна, як найбільш постраждалі країни мали отримати по 400 мільйонів марок кожна. Страждання білоруських громадян були оцінені в 200 мільйонів. До кінця березня цього ж року, міністри закордонних справ офіційно підтвердили це рішення¹

І вже 4 листопада 1993 року в Москві було прийнято постанову уряду Російської Федерації «Про утворення Фонду взаєморозуміння та примирення». Головними цілями створюваного фонду вказувалися матеріальна допомога громадянам постраждавшим від нацистських переслідувань та виплати їм компенсацій за рахунок коштів що надано в розпорядження Російській Федерації Федеративною Республікою Німеччиною. В документі було спеціально акцентовано увагу на сторонах домовленості. З одного боку виступали Російська Федерація, Республіка Білорусь та Україна, а з іншого Федеративна Республіка Німеччина².

Згодом, у 2000 році, Німеччина вирішила виплачувати гроші лише через державні банки. Виплатами, з боку Німеччини став займатися фонд «Пам'ять, відповідальність та майбутнє». Через деякий час до цієї програми приєдналася Австрія. Виплачуватися гроші в Білорусії, Україні та Росії стали через новостворену програму «Місто зустрічі: діалог».

За цією програмою близько 228 тисяч росіян отримали компенсаційні виплати.

Виплати коливалися від 300 до 7,5 тисяч євро. Загалом програма діяла до 2006 року і росіяни отримали 380 мільйонів євро³.

Така велика різниця в виплатах пов'язана з тим, що за німецьким законом найбільші виплати отримували в'язні таборів смерті та «інших місць примусового ув'язнення, по умовам прирівняних до коцтаборам», а по 300 євро виплачували вивезеним оstarбайтерам. Оці «інші місця ув'язнення», за документами, які надавали національні фонди, визнавалися лише за підтвердженням німецьких істориків. В Білорусі таких «місць» було визнано 21, в Україні – 27, в Литві – 9, Латвії – 2.

В Росії такими місцями німці визнали табор b130 в місті Рославль, табор 142 в селищі Урицький та в Гатчині⁴.

Свого часу виплати російським фондом були загальмовані внаслідок зловживань та безладу в документах. Неодноразова зміна керівництва фонду не призвела до суттєвих покращань у виплатах. З 1995 року не було публікацій в ЗМІ звітів про використання майна та коштів фонду «Взаєморозуміння та примирення», як цього вимагав Громадянський кодекс⁵.

Свою діяльність федеральна державна установа «Фонд взаєморозуміння та примирення» припинив після підписання Путіним 1 березня 2011 року розпорядження про його ліквідацію. Нажаль, близько трьох десятків гуманітарних програм для ветеранів війни та російської молоді перестали діяти.

Згідно розпорядженню, до 15 березня, російські Міністерство фінансів та Міністерство культури мали розрахувати витрати по ліквідації фонду, а до 30 березня затвердити ці витрати і ліквідувати фонд. Нерухоме майно, що належало фонду мало отримати «Росимущество», а рухоме майно діставалося Міністерству охорони здоров'я та соціального розвитку⁶.

Література:

1. Звезда. 1993. 16 верасня. С. 1.
2. http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?doc_itself=&backlink=1&nd=102027026&page=1&rdk=7#I0
3. <https://www.newsru.com/russia/04mar2011/sagur.html#>
4. <https://fondvp.ru/other/>
5. http://www.compromat.ru/page_17431.htm
6. <https://mywebs.su/blog/life/4041/>

ПОНЯТТЯ «СХІДНА ЄВРОПА» У НАРАТИВІ ДИСКУСІЇ ВОЛЬТЕРА ТА РУССО З ПРИВОДУ ПОЛЬСЬКО-РОСІЙСЬКОГО ПРОТИСТОЯННЯ

Наджафов Ігор Джамільович
аспірант історичного факультету Запорізького національного
університету

Антагонізму польсько-литовської Речі Посполитої та Московського царства, що згодом трансформується в Російську імперію, приділена величезна кількість ґрунтовних та масштабних досліджень. Ці державні утворення, що продовж XVI-XVIII століття по черзі домінували в східноєвропейському регіоні, представляли дві відмінні світоглядно-ідеологічні системи, протистояння яких неминуче призвело до перемоги однієї та поразки іншої.

Речі Посполита, всупереч теоретичному симбіозу під впливом германських та російських суспільно-політичних поглядів, виробила власну специфічну світоглядно-ідеологічну систему. Якщо Московське царство було патримоніальною державою з абсолютною монархією, то Речі Посполита була єдиним носієм унікальної політичної системи – шляхетської демократії, що представляла собою своєрідну аристократично-олігархічну монархію. В той час як Російська держава, з абсолютною владою монарха, завжди тяжіла до централізації та уніфікації, польсько-литовське об'єднання було децентралізоване, а влада короля була обмежена сеймом [4, с. 88].

Протиріччя та розбіжності в точках зору на концепт Східна Європа, можуть бути найяскравіше охарактеризовані за допомогою однієї з найбільш відомих політико-ідеологічних дискусій доби Просвітництва, що стосувалася світоглядно-ідеологічного протистояння Річ Посполитої з Російською імперією та «виокремлення» держави, що в культурно-ідеологічному сенсі повинна була уособлювати Східну Європу.

Один з найвідоміших французьких просвітників, Жан-Жак Руссо, критикував Російську імперію та казав про те, що реформи Петра I Романова занадто переоцінені європейською інтелектуально-аристократичною елітою.

Франко-швейцарський філософ вважав, що росіяни ніколи не стануть істинно цивілізованим народом, адже завдячуючи петровським реформам російський народ пережив передчасний, неправильний розвиток. На думку Руссо, перший російський імператор проводячи євроінтеграційні реформи спробував зробити з росіян «те, чим вони насправді не були» [3, с. 38-39], що призвело до зворотного ефекту та кризи етнотериторіальної ідентичності.

Зрештою, у відношеннях між Європою та Російською державою Руссо провіщає зіткнення цивілізацій: «Російська імперія захоче поневолити Європу, але сама зазнає поневолення» [3, с. 39].

Протилежної думки щодо Російської імперії притримувався Франсуа Вольтер, ще один основоположник Просвітництва, який вважав що російський народ всім зобов'язаний Петру та його фундаментальним реформам, що були проведені на початку XVIII століття [1, с. 555-556]. Ще в своїй першій знаменитій праці, що була присвячена шведському королю Карлу XII з династії Пфальц-Цвейбрюкерів, французький філософ називав діяння Петра I Романова «вражаючими» [2, с. 28]. Вольтер також позитивно оцінював діяльність своєї сучасниці російської імператриці німецького походження Катерини II, називаючи її державотворчу діяльність «дивовижними успіхами» [1, с. 555].

При цьому Франсуа Вольтер, запекло критикував вищезазначені висловлювання Жан-Жака Руссо, називаючи останнього «жартівником, що зверхньо розмовляє з государями» [1, с. 555].

Конфлікт Руссо та Вольтера, провідних діячів доби Просвітництва, стосувався не тільки різних поглядів на Російську імперію та російську історію, а й різних оцінок Речі Посполитої та польської історії.

Жан-Жак Руссо продовж своєї публіцистичної творчості, в тому числі у визначному трактаті «Про суспільну угоду, або Принципи політичного права», що став вінцем творчого шляху філософа-просвітника, а також у спілкуванні з іншими представниками французької та європейської інтелектуальної еліти, неодноразово звертався до історії Польщі, даючи тодішній Річ Посполитої своєрідне інтелектуальне заступництво. Вольтер ведучи приятельську переписку з Катериною II, продовжував бути апологетом Російської імперії.

За висловом американського історика-славянознавця Ларі Вульфа: «І для Руссо, і для Вольтера, з їх конкуруючими поглядами на Східну Європу, Польща та Росія були ідеологічними лабораторіями, в яких доба Просвітництва вивчала можливості для теоретичних маніпуляцій в гіпотетичному просторі» [5, с. 338].

Непримиренне суперництво Руссо та Вольтера з приводу того, якому з цих державних утворень, що по черзі домінували в східноєвропейському регіоні та представляли дві відмінні світоглядно-ідеологічні системи, необхідно репрезентувати Східну Європу в очах загальноєвропейської громадськості, вірогідно стало найбільш знаменитим східноєвропейським диспутом у французькій інтелектуальній думці доби Просвітництва.

Література:

1. Вольтер. Избранные произведения / перевод с французского Г. Блока, Ф. Сологуба и других. Москва : Государственное издательство художественной литературы, 1947. 648 с.
2. Вольтер. История Карла XII, короля Швеции / перевод с французского Д.В. Соловьева. Санкт-Петербург : Лениздат, 2013. 354 с.
3. Жан-Жак Руссо. Об общественном договоре, или Принципы политического права / перевод с французского М. Розанова, Д. Горбова. Москва : Государственное социально-экономическое издательство, 1938. 135 с.
4. Дейвіс Норман. Боже ігрище. Історія Польщі / переклад с англійської П. Таращук. Київ : Основи, 2008. 1080 с.
5. Ларі Вулф. Винайдення Східної Європи: Мапа цивілізації у свідомості епохи Просвітництва / переклад з англійської С. Біленького, Т. Цимбала. Київ : Критика, 2009. 592 с.

Науковий керівник: Черкасов Станіслав Сергійович, кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин, Запорізький національний університет

БОСНІЯ І ГЕРЦЕГОВИНА: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Постоєнко Віталіна Сергіївна
студентки IV курс, Черкаського національного університету
ім. Б. Хмельницького;

Чистякова Катерина Віталіївна
студентки IV курс, Черкаського національного університету
ім. Б. Хмельницького

Дезінтеграційні процеси в СФРЮ, проголошення суверенітету її республік призвели до утворення в 1991 р. незалежних Словенії, Хорватії, Македонії. На території Боснії і Герцеговини (БіГ) спалахнула громадянська війна (1992–1995 рр.), яка стала найкровопролитнішим конфліктом після Другої світової війни.

Дейтонські угоди 1995 р. врегулювали ситуацію в Боснії і Герцеговині та припинили військове протистояння. Боснія і Герцеговина стала незалежною суверенною державою із двома політичними суб'єктами: Федерацією Боснії і Герцеговини (ФБіГ, 51% території) та

Республіки Сербської (РС, 49% території), автономний округ Брчко відійшов під міжнародне управління [1, 59].

Вступ до Європейського Союзу і НАТО є на сьогодні одним із головних зовнішньополітичних пріоритетів БіГ. Історія взаємовідносин БіГ і Євросоюзу починається ще під час війни 1992–1995 років. Присутність Євросоюзу через миротворчі сили EUFOR продовжується і сьогодні. З метою реалізації мирних угод по БіГ стало запровадження в 1995 р., а в 1997 р. «Боннськими повноваженнями» підтвержені повноваження Верховного представника ООН в БіГ, в деякі часи він виконував функції представника ЄС в БіГ. Верховний представник має значні права щодо управління БіГ, навіть зміщати і призначати офіційних посадовців [2, 220].

16 червня 2008 р. Боснія і Герцеговина підписала Угоду про стабілізацію та асоціацію з Євросоюзом. Однак, для того щоб вступити в ЄС необхідно виконати певні умови, які б відповідали європейським стандартам. Керівництву країни необхідно було втілити програму реформ насамперед у сфері прав людини, демократії, а також політичних та економічних свобод.

У червні 2012 р. між Євросоюзом і БіГ почався «Діалог щодо приєднання на високому рівні». В листопаді 2014 р. Велика Британія і Німеччина запропонували для БіГ нову ініціативу, котра повинна була прискорити процес зближення цієї країни з Євросоюзом [3, 237].

За 2008–2021 рр. Боснія і Герцеговина досягла певної ступені макроекономічної стабільності, однак перебуває на ранній стадії створення ринкової економіки щоб стати конкурентоздатною на європейському ринку.

Протягом 2008–2021 рр. в БіГ здійснюється реконструкція органів влади та політичної системи, країна рухається в бік створення централізованої боснійської держави. Були проведені військова і поліцейська реформи, що призвело до створення спільної армії і спільних поліцейських підрозділів, створені суд та прокуратура БіГ, єдина розвідувальна служба, прикордонна служба БіГ, введено загальнодержавний податок на додану вартість [3, 275].

Досить важливим є конституційне питання. Угоди Дейтонських домовленостей заклали основи конституційного устрою БіГ, який існує і сьогодні. Боснія і Герцеговина за формою правління є парламентською республікою. Парламентська асамблея БіГ складається із двох палат: Палати народів (10 осіб від ФБіГ та 5 від РС) і Палати представників (2/3 від ФБіГ та 1/3 від РС, разом 42 депутата). Функції голови БіГ виконує Президія, яка складається з трьох осіб: боснійця, хорвата і серба. Один із трьох по черзі здійснює управління державою. Рішення Президії приймається більшістю голосів (два проти одного). До виконавчої влади

ще належить Рада міністрів. Її очолює одна людина терміном на 8 місяців, а потім передає повноваження представнику іншої національності. До компетенції центральних органів БіГ відносяться зовнішня політика, зовнішня торгівля, митниця, валютна політика, кримінальне законодавство, внутрішні і міжнародні комунікації, сполучення між ФБіГ та РС [2, 204]. На місцях кожне утворення має свій уряд, парламент, юрисдикцію з політики освіти, охорони здоров'я, поліції та судів.

Перед боснійським керівництвом і суспільством існує завдання змінити законодавство, щоб воно ввело конституційну рівність, право балотуватися в органи влади всім жителям країни, а не лише представникам трьох етнічних груп – сербам, боснійцям та хорватам. Однак уряд виступив проти реформ в законодавстві. Невиконання цієї вимоги підштовхнуло ЄС до позбавлення у 2013 р. БіГ фінансової допомоги ЄС у 47 млн. євро [2, 223].

Необхідність судової реформи в БіГ – друга важлива частина змін в сфері прав людини і демократії. Нажаль, правосуддя в БіГ заполітизована галузь. Так, у 2003 р. була створена *Комісія щодо розслідування подій у Сребрениці (9–19 липня 1995 р.)*. Офіційний орган влади встановив факти вбивств, зниклих безвісти людей, масових поховань та всіх подій, що призвели до геноциду в Сребрениці, але в РС факт геноциду заперечували і заперечують сьогодні.

Боснія і Герцеговина входить в офіційну програму розширення Євросоюзу. На відміну від інших країн Західних Балкан, вона на шляху від потенційного до офіційного кандидата на вступ в ЄС.

У березні 2015 р. міністри закордонних справ країн-членів Європейського союзу схвалили текст Угоди про стабілізацію та асоціацію, що відкриває БіГ шлях до вступу у Євросоюз. Угода передбачає зону майже повністю вільної торгівлі з Євросоюзом. Аналогічні договори були етапом вступу до ЄС всіх країн Західних Балкан [4].

У лютому 2016 р. Боснія і Герцеговина подала заявку на членство в Євросоюз. ЄС оцінював перспективи вступу країн до союзу з такими ключовими показниками, як стан реформ у сферах верховенства права, державного управління, функціонування демократичних інститутів. В лютому 2018 р. Єврокомісія надала нову стратегію «Надійна перспектива розширення ЄС та його посиленої взаємодії з Західними Балканами».

У квітні 2018 р. Європейська Комісія розглянула результати імплементації стратегії розширення ЄС. У грудні 2019 р. Рада Євросоюзу прийняла рішення, що БіГ у сучасний час не відповідає копенгагенським політичним критеріям і вимагає значних зусиль з боку БіГ щодо зміцнення своїх інститутів для гарантії демократії, верховенства права, прав людини, поваги і захисту меншин [5].

6 лютого 2021 р. Європейська Комісія презентувала нову Стратегію розширення ЄС. Ключове послання документу – підтвердження перспектив щодо членства в Євросоюзі країн Західних Балкан, за умови виконання ними всіх вимог ЄС. Мова йде про Сербію, Чорногорію, Албанію, Македонію, Боснію і Герцеговину та Косово.

Процес підготовки вступу БіГ до НАТО розпочався у 2006 році. Одна із важливих вимог альянсу, це виведення понад 60 військових об'єктів із керування регіональних властей і підпорядкування їх уряду Боснії і Герцеговини. В країні ця вимога НАТО виконується дуже повільно. У то же час, у 2018 р. країни альянсу схвалили прискорення «Плану дій щодо членства БіГ в НАТО». Для продовження курсу до НАТО у листопаді 2019 р. Президія Боснії і Герцеговини прийняла «Програму реформ», де враховані всі рекомендації альянсу [6].

Ідея вступу БіГ в Євросоюз і НАТО по різному сприймається керівництвом і суспільством в її окремих утвореннях – ФБіГ і РС. В 2017 р. Народна Скупщина РС ухвалила «Резолюцію про захист конституційного порядку та оголошення військового нейтралітету», чим, по суті, заблокувала подальшу інтеграцію БіГ до НАТО [6].

З літа 2021 р. спостерігається загострення відносин між лідерами РС і Євросоюзом. Колишній президент Республіки Сербської, сьогодні член Президії БіГ від сербів, Мілорад Додік заявив, що парламент РС збирається переглянути попередні домовленості, а саме – формування спільних збройних сил Боснії і Герцеговини, вищої судової та прокурорської ради БіГ, збір податків на державному рівні, у той же час створити армію Республіки Сербська [7].

М. Додік заявляв, що керівництво Республіки Сербської не братиме участь в роботі владних органів БіГ. Головною причиною стали поправки Високого представника ООН у Боснії і Герцеговині Валентина Інцко до кримінального кодексу, що передбачають покарання за заперечення геноциду в Сребрениці. Окрім того, М. Додік почав формувати в країні власну армію, що суперечить умовам Дейтонського мирного договору [8].

Таким чином, перспектива вступу Боснії і Герцеговини в Євросоюз і НАТО, реальна, багато що керівництвом і громадянами країни зроблено на цьому шляху, однак при відвертій агресивній політики політичних діячів Республіки Сербська, в найближчий час нереальна.

Література:

1. Брусиловська О. І. Системні трансформації посткомуністичних країн Європи / О. І. Брусиловська. – Одеса: Астропринт, 2011. – 444 с.
2. Мартынова М. Ю. Босния и Герцеговина: колониализм идентичностей / М. Ю. Мартынова // Исторические науки. – 2015. – № 2. – С. 203–223.

3. Овчаренко О. Історія європейської інтеграції: навч. посіб. / Овчаренко О., Сухушина О., Земзюліна Н. – Черкаси: Вертикаль, 2021. – 302 с.
4. Євросоюз відкриває Боснії і Герцеговині шлях до членства [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.5.ua/svit/evrosoiuz-vidkryvaie-bosnii-i-hertsehovyni-shliakh-do-chlenstva-73473.html>
5. Европейский Совет принял решение относительно вступления Боснии и Герцеговины в ЕС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zn.ua/WORLD/evropeyskiy-sovet-prinyal-reshenie-otnositelno-vstupleniya-bosnii-i-gercegoviny-v-es-338948_.html
6. «Співпраця НАТО та Боснії і Герцеговини не залежить від Росії», заявляють в Альянсі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mil.in.ua/uk/blogs/spivpratsya-nato-ta-bosniyi-i-gertsegovyny-ne-zalezhyt-vid-rosiyi-zayavlyayut-v-alyansi/>
7. Босния и Герцеговина на грани распада? Что предпринимают США и ЕС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dw.com/ru/bosnija-i-gercegovina-na-grani-raspada-cto-predprinimajut-ssha-i-es/a-59710347>
8. У Боснії відкрили справу проти Додіка через плани Республіки Сербської вийти із держустанов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2021/10/19/7129182/>

ОБСТАВИНИ ЛІКВІДАЦІЇ ПАПСЬКОЇ ВЛАДИ В АНГЛІЙСЬКОМУ КОРОЛІВСТВІ В ПЕРІОД ПРАВЛІННЯ ГЕНРІХА VIII

Сітко Марта Ігорівна

аспірантка, Державний вищий навчальний заклад «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

У тезах детально охарактеризовано передумови, які склалися в Англії для втілення Реформації в період правління Генріха VIII. Важлива увага приділяється політико-економічним причинам, котрі спонукали монарха до остаточного розриву з папством. Досліджено законодавчу діяльність «Реформаційного Парламенту», яка призвела до формування нової національної церкви.

Ключові слова: Папа Римський, Святий Престол, Генріх VIII, Реформація, статути, «Парламент Реформації», «Акт про супрематії», англіканізм.

Передумови для реалізації Реформації в Англії сформувались, як і в інших європейських країнах, ще на початку XVI століття і зводилися до:

економічних (за рахунок секуляризації монархія прагнула поповнити державну казну); політичних (монарх вважав за необхідне перетворити церкву в частину державного апарату); ідеологічних (поширення гуманізму, прихильники якого піддавали критиці католицьке духовенство; відродження ідей Джона Вікліфа [1, 162-164].

Значну роль у цьому процесі відіграло традиційне англійське протистояння Риму. Так, ще в XIV ст. в ході Столітньої війни (1337-1453) в Англійському королівстві ширяться антипапські настрої, які спричиняють появу в 1351 р. першого статуту «De Provisoribus». Документ засвідчував переслідування осіб, котрі отримували бенефіції від папи. За статутом король наділявся правом ув'язнювати тих, хто на основі папської грамоти претендував на бенефіції, які знаходились під світським патронатом [2, 124].

В 1353 р. був виданий перший статут «De Raemunire», який надав королю право на переслідування осіб, котрі не виконували постанови королівського суду в Англії. Згодом в 1390 р. було оприлюднено другий статут «De Provisoribus», а в 1393 р. другий статут «De Raemunire», в якому зазначалося «...Якщо хтось буде просити з Риму або звідки-небудь переміщення, відлучення, булли та інших документів, що завдають шкоди королю та королівству, або отримає подібні документи ... позбавляється королівського захисту, його майно піддається конфіскації та арешту, після чого обвинувачений передається до суду відповідно до встановленого колишніми статутами порядку» [3, 19].

Антипапська спрямованість чітко простежується у діяльності англійського теолога Джона Вікліфа (1330-1384), котрий протестував проти обкладення англійського кліру папським податком та вказував на необхідність докорінного реформування католицької церкви. Сформульовані в XIV ст. погляди Джона Вікліфа активно ширилися в Англійському королівстві в період проникнення з континенту гуманістичних ідей на початку XVI ст. [4, 211-212].

Особливістю реформаційного процесу в Англії в період правління Генріха VIII було те, що Реформація, незважаючи на ідеологічні передумови відбулася тут не внаслідок реформаційної боротьби, а шляхом втілення політики абсолютизму. Саме політико-економічні причини були ключовими та вирішальними, в результаті чого абсолютна монархія виявилася досить сильною для того, щоб протиставити свою владу католицькому централізму [5, 164].

Формально приводом до відкритої конфронтації з Святим Престолом стало питання розлучення Генріха VIII з іспанською принцесою Катериною Арагонською. Ще в 1526 р. король апелюючи до Риму, наголошував, що даний шлюб не можна вважати законним, в силу того, що Катерина раніше уже була дружиною його брата Артура, котрий помер

у віці п'ятнадцяти років. Насправді для розлучення король мав серйозніші політичні причини. По-перше, мова йде про зміну зовнішньополітичного вектора політики Генріха VIII на користь Франції (в силу чого одруження з іспанкою було вкрай «незручним»), а по-друге, король потребував спадкоємця-сина. Цілком закономірно, що папа Климент VII, перебуваючи в залежності від імператора Священної Римської імперії Карла V (племінника Катерини Арагонської) не міг дати згоди на це розлучення. Відмова папи остаточно схилила Англію до необхідності Реформації, головним законодавчим органом якої став «Парламент Реформації» [6, 157].

Протягом семи років засідав «Реформаційний Парламент» (1529-1536), який прийняв низку актів, які оформили розрив англійської церкви з Ватиканом. В ході засідань цього парламенту права римського папи в Англії були докорінно переглянуті, що відбилося в наступних статутах: «Про обмеження аннатів» (1532)» «Про підпорядкування духовенства» (1533), "Про обмеження апеляцій до Риму" (1533), «Про церковні призначення» (1534), "Про скасування папських диспенсацій і виплати пенні Святого Петра" (1534), "Про скасування папської юрисдикції щодо англійського духовенства" (1534), "Про наділення архієпископа Кентерберійського правом звільняти від обітниць" (1534) [3, 7]. Апогеєм діяльності «Парламенту Реформації» стало видання «Акту про Супрематію» (1534), де було зазначено, що «...король, наш верховний государ ... має бути визнаним, шанованим єдиним у світі верховним главою церкви Англії, названої Ecclesia Anglicana...» [7, 98].

Всі зазначені вище законодавчі акти, видані в період засідання «Реформаційного Парламенту» (1529-1536) завдали вирішального удару по папській владі в Англії, в результаті чого в країні було ліквідовано юрисдикцію Ватикану. Таким чином, відбулося остаточне падіння папської влади в Англії, розпочався процес формування нової національної церкви, яка підпорядковувалась королю Генріху VIII [6, 157].

Новообраним архієпископом Кентерберійським в 1533 р. став Томас Кранмер, діяльність якого була спрямована в більшій мірі на формування доктрини англіканства. Проте реалізувати ці реформи в період правління Генріха VIII Томасу Кранмеру було надзвичайно важко через протидію консервативного кола діячів англійської Реформації, чію позицію підтримував і сам монарх. Для Генріха VIII Реформація була лише політико-економічним інструментом посилення своєї абсолютної влади, тому закладення основ доктрини англіканства було здійснено уже в період правління його сина Едуарда VI (1547-1553). Головну роль в цьому було відведено архієпископу Кентерберійському Томасу Кранмеру (1533-1555). 1553 року англійським королем були підписані "42 статті", автором яких

був Томас Кранмер, які ознаменували визнання віри англiканської церкви [8, 617-618].

Отже, підпорядкування церкви королю, перетворення її на частину державного апарату стало одним з результатів посилення абсолютної монархії. Секуляризація церковних земель та майна, передача колишніх багатств церкви у руки корони відіграли важливу роль у вирішенні економічних проблем в період правління Генріха VIII (1509-1547).

Література:

1. Морган К. О. История Великобритании. Москва : Весь мир, 2008. 680 с.
2. Леонова Т. А. «Если папа – француз, то англичанин – Христос»: английский контекст борьбы за суверенитет с Авиньонским папством. Религия. Церковь. Общество. Исследования и публикации по теологии и религии.
3. Английская реформация : (документы и материалы) / под ред. Ю. М. Сапрыкина. Москва : Издательство МГУ, 1990. 104 с.
4. Шафф Ф. История христианской церкви. Средневековое христианство. Москва : Библия для всех, 2009. Том 6. 517 с.
5. Соколов В. А. Реформация в Англии : Генрих VIII и Эдуард VI. Москва : Типография Снегирева, 1881. 543 с.
6. Мортон А. Л. История Англии. Москва : Издательство иностранной литературы, 1950. 464 с.
7. Bray G. L. Documents of the English Reformation 1526-1701. Cambridge, 2004. 675 p.
8. MacCulloch D. Thomas Cranmer : A Life. London, 1996. 704 p.

Науковий керівник: Борчук Степан Миколайович, доктор історичних наук, професор, Державний вищий навчальний заклад «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

ЗМІСТ

Теорія держави і права. Філософія права

Maksurov Alexey Anatolevich COORDINATION BY THE INVESTIGATOR OF THE ACTIVITIES OF THE POLICE IN THE RUSSIAN EMPIRE IN 1860-1917.....3

Боярко Олена Петрівна КОНСТРУКЦІЯ ЮРИДИЧНИХ ОBOB'ЯЗКІВ З ПОЗИЦІЙ ПРИРОДНО-ПРАВОВОГО ТИПУ ПРАВОРозУМІННЯ.....4

Вовк Олександр Йосипович ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ.....6

Конституційне право. Конституційне процесуальне право. Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне та податкове право. Міжнародне право. Муніципальне право

Бедь Віктор Васильович, Бедь Віктор Вікторович, Бедь Юліан Вікторович ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ АКТА ПРО НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ.....11

Гапонов Андрій В'ячеславович ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОРТУГАЛЬСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ПРОХОДЖЕННЯ СУДДІВСЬКОЇ КАР'ЄРИ.....14

Москаль Наталія Богданівна, Глас Уляна Андріївна ТРАНСФОРМАЦІЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В ГАЛУЗІ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В ЄВРОПІ ВНАСЛІДОК ПАНДЕМІЇ COVID-19.....17

Підгородецька Юлія Володимирівна ПРАВОВИЙ СТАТУС ПОЧЕСНОГО КОНСУЛА.....20

Прилипко Вікторія Михайлівна ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ НОРМ ПРАВА ЄС ТА НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА КРІЗЬ ПРИЗМУ СУЧАСНИХ РЕФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....23

Сорока Діана Андріївна, Бегар Марія Петрівна СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ НА ПРАВОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ.....27

Цуркаленко Дмитро Петрович ЩОДО ВЗАЄМОЗАЛЕЖНОСТІ
ЗАПРОВАДЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ЗА СЛОВЕСНУ ОБРАЗУ ПРАВООХОРОНЦЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ
ПРИНЦИПУ «COMMUNITY POLICING» В ДІЯЛЬНОСТІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ.....30

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право.
Міжнародне приватне право. Трудове право та право
соціального забезпечення**

Івах Марія Олегівна, Сампара Надія Миронівна
ШЛЮБНИЙ ДОГОВІР ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ УКРАЇНСЬКОГО
ЗАКОНОДАВСТВА: ВИРІШЕННЯ СПІРНИХ ПИТАНЬ ЖИТТЯ
СІМ'Ї ЧИ МЕТОД “ВІДХІДНОГО ШЛЯХУ”.....34

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право.
Медичне право. Судові та правоохоронні органи. Адвокатура**

Змитрович Діана Ігорівна, Пушкарьова Тетяна Михайлівна
НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПЕРЕВІРКИ
ПЕРВИННОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС ФІНАНСОВИХ
РОЗСЛІДУВАНЬ.....38

**Господарське право. Господарське процесуальне право.
Екологічне право. Земельне право. Аграрне право.
Фінансове право. Банківське право**

Ковтунович Наталія Леонідівна, Шкуренко Наталія Григорівна
ОСОБЛИВОСТІ ВСТАНОВЛЕННЯ ВИНИ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ
В ПОДАТКОВОМУ ПРАВІ.....41

Назаренко Костянтин Едуардович ПЕРЕХІД ПРАВА ПОСТІЙНОГО
КОРИСТУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНОЮ ДІЛЯНКОЮ ДО ЮРИДИЧНОЇ
ОСОБИ.....43

Історія держави і права. Історія політичних і правових вчень

Дяденчук Діана ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ЖІНКИ НА
УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У СКЛАДІ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ
(ДР. ПОЛ. ХІХ – ПОЧ. ХХ СТ.).....47

Романюк Дмитро ГЕНЕЗА УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В ПИТАННІ ІСТОРИКО-ПРАВОВОЇ ОЦІНКИ БОРОТЬБИ УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ.....50

Ухач Василь Зіновійович, Ухач Володимир Васильович, Ухач Олександра Василівна ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ ІНСТИТУЦІЙ УКРАЇНИ У ПИТАННІ ІСТОРИКО-ПРАВОВОЇ ОЦІНКИ СУБ'ЄКТІВ УКРАЇНСЬКОГО ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ (1991-2004 РР.).....55

Історія становлення української державності

Волощук Вікторія ВКЛАД УКРАЇНСЬКОЇ ГЕЛЬСІНСЬКОЇ ГРУПИ У БОРОТЬБУ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ.....59

Денисюк Мар'яна Сергіївна ШЛЯХ ДО КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ.....62

Історія країн світу та міжнародні відносини

Левикін Володимир Валерійович СТВОРЕННЯ ТА СПЕЦИФІКА ДІЯЛЬНОСТІ РОСІЙСЬКОГО ФОНДУ «ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ ТА ПРИМИРЕННЯ».....65

Наджафов Ігор Джамільович ПОНЯТТЯ «СХІДНА ЄВРОПА» У НАРАТИВІ ДИСКУСІЇ ВОЛЬТЕРА ТА РУССО З ПРИВОДУ ПОЛЬСЬКО-РОСІЙСЬКОГО ПРОТИСТОЯННЯ.....67

Постоєнко Віталіна Сергіївна, Чистякова Катерина Віталіївна БОСНІЯ І ГЕРЦЕГОВИНА: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.....69

Сітко Марта Ігорівна ОБСТАВИНИ ЛІКВІДАЦІЇ ПАПСЬКОЇ ВЛАДИ В АНГЛІЙСЬКОМУ КОРОЛІВСТВІ В ПЕРІОД ПРАВЛІННЯ ГЕНРІХА VIII.....73

Підписано до друку 17.12.2021
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк на дублюкаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 80 прим.

Громадська організація «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. +380979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net